№ 9—10 (12—13). 1930 m. gegužės 15 d. II metai.

VILNIAUS ŽODIS

VISUOMENĖS LAIKRAŠTIS

EINA KAS DVI SAVAITI.

PRENUMERATA: metams 4 auks., 1/2 metų 2 auks., 1/4 met. 1 auks. Užsieny 1 dol. ATSKIRO NUMERIO KAINA 20 sk.

REDAKCIJOS ir ADMINISTRACIJOS ADRESAS: Wilno, Ludwisarska 8 — 12.

REDAKCIJOS ŽODIS.

Šį numerį siunčiame dar ir tiems skaitytojams, kurie lig šiolei nėra atsiuntę ir pusės prenumeratos, nuo birželio mėnesio, kaip jau esame pasisakę, siuntinėsime „Vilniaus Žodį" tiktai tiems, kurie bus atsiuntę bent pusę prenumeratos, tai yra du auksinu. Nors mūsų laikraščio prenumeratorių skaičius jau yra toks, kad jis turi būti leidžiamas, bet daugelis skaitytojų nesiskubindami siųsti prenumeratos, matyt, mano gauti jį visą laiką veltui, neranda didesnio reikalo jį remti ir palaikyti, jei jis eis, gerai, sustos, apsieisime, yra gi kitų pigesnių ir dažnesnių, ar ne vis vien kokius skaityti.

Leidžiame „Vilniaus Žodį" ne tam, kad kitems laikraščiams pakenkti, leidžiame del to, kad sveikoj normalėje visuomenėje negali būti tik vienos srovės laikraščiai. Kaip jau esame pirmajame numeryje pasisakę, prieš vienybę nesame nusistatę, bet vienybė negali būti vienpusiška, negali būti tik vienos srovės inteligentų viešpatavimo, o kitiems paliekama tik teisė būti paklusniais arba pasišalinti. Tokio gi nusistatymo laikėsi dabartinės pozicijos veikėjai, kuriems del politinių aplinkybių 1927 metų pradžioj pavyko įgyti sprendžiamos įtakos mūsų gyvenime. Tas nusistatymas buvo remiamas politiniais ir tikybiniais sumetimais, bet tie sumetimai pasirodė neteisingi esą. Politiniu atžvilgiu nieks nenusižengė bendram tautos daugumos nusistatymui; prieš tikybą gi nieks akcijos nevaro, opozicijos eilėse laisvamanių yra, bet jie laikosi tolerancijos ribose, kitų įsitikinimus gerbia.

Aišku juk, kad toks nusistatymas turėjo iššaukti reagavimą, turėjome atremti neteisingus puolimus, turėjome pozicijos elgesį kritikuoti. Mūsų spaudoj tačiau ta kritika užimdavo mažiausiai vietos, daugiausiai vietos užimdavo pozityvinio kūrybinio pobūdžio straipsniai ir žinios. Mūsų pastangos apginti opozicijos teises nenuėjo niekais, pritarimo ir paramos, ypač inteligentiškame jaunime ir labiau susipratusiuose sodiečiuose radome, visa eilė faktų tai liudija. Paskutiniu laiku suminkštėjo ir pozicijos veikėjų griežtas nusistatymas, mūsų gi kritika, kur anaiptol neturėjo rietenų pabūdžio, spyrė juos būti veiklesniais ir teisingesniais švietimo bei labdarybės darbą organizuojant, daugiau dėmesio kreipti į medžiaginį mūsų sodiečių skurdą, apie tai juk beveik nieko nebuvo rašoma, dabar gi jie bijodami mūsų konkurencijos apie tai jau daug daugiau pradėjo rašyti, po žodžių gal eis ir darbai, gal daugiau paramos ir pašalpos bus teikiama ūkininkų draugijai, kuri palyginus su kunigų vedamomis švietimo draugijomis labai mažai tegauna paramos, o jos tautinė reikšmė juk labai didelė, ypač šiais sunkiais laikais. Mūsų kritika turėjo juk beabejo įtakos ir į tai, kad dabar pozicijos spaudoj ir šiaip gyvenime daugiau dėmesio kreipiama į lietuviams daromas skriaudas bažnyčiose, tuo opiu klausimu del daugeliui žinomų priežasčių juk visai mažai berašydavo, nors žinių ir faktų juk jiems, o ne mums buvo daug lengviau surinkti ir turėti.

Visi tie, kurie nėra užsikrėtę dešiniuoju arba per daug kairiuoju partiškumu ir plačiau gali pažvelgti į mūsų gyvenimą, turi pripažinti, jog, del minėtų ir kitų anksčiau mūsų laikraštyje nurodytų svarbių priežasčių, mūsų laikraštis būtinai yra reikalingas ir turi jį remti bent prenumerata. Aukojame darbo laikraščiui redaguoti, remia mus raštais bei aukomis spaustuvei apmokėti kai kurie lietuviai inteligentai, sodiečiai rašo gana daug korespondencijų, rūpinamės, kad mūsų laikraštis būtų suprantamas ir įdomus visiems, bet be didesnio prenumeratorių skaičiaus negalėsime jį patobulinti ir leisti, kaip esame pasižadėję bent nuo rudens kas dvi savaiti arba dvigubai padidintą kas mėnuo.

Užsiprenumeruoti mūsų laikraštis galima per paštą siunčiant redakcijos adresu, arba dar geriau p. M. Šlapelienės knygynui (Wilno, Dominikańska 13 księgarnia M. Szłapelisowej). Galima bus užsiprenumeruoti „Vilniaus Žodis" ir pas redakcijos įgaliotinius, kurie turės knygutes su mūsų laikraščio antspauda, atsakom. redaktoriaus parašu ir paliudimu.

10 metų nepriklausomo gyvenimo.

Nepriklausomosios Lietuvos visuomenės dalis šventė šio mėnesio 15 dieną dešimties metų nepriklausomo gyvenimo sukaktuves. Nors nepriklausomybė buvo paskelbta Vilniuje 1918 metais vasario 16 dieną, bet galutinai įvykdyta didesniojoj dalyje Lietuvos žemių tiktai Steigiamajam Seimui susirinkus Kaune 1920 metais gegužės m. 15 dieną. Visų suaugusių valstybės gyventojų demokratiniu būdu išrinktas Steigiamasis Seimas tą dieną paskelbė visam pasauliui deklaraciją, kurioj pareiškė, jog lietuvių tauta gyvena jau nepriklausomu gyvenimu, nutraukia visus ryšius, kokius ji turėjo su kitomis valstybėmis. Laikinosios atstovybės Valstybės Tarybos išrinktas prezidentas A. Smetona ir Laikinosios Vyriausybės pirmininkas E. Galvanauskas tą dieną atidavė valdžią Steigiamajam Seimui. Steigiamojo Seimo pirmininku ir laikinai einančiu respublikos prezidento pareigas buvo išrinktas krikščionis demokratas Aleksandras Stulginskas, Steigiamojo gi Seimo valdžią sudarė liaudininkas d-ras Kazys Grinius. Steigiamojo Seimo rinkimai ir visa jo darbuotė parodė didelį tautos subrendimą ir susipratimą, nors tauta tik nuo 1904 metų teturėjo galimybės ir tai labai siaurose ribose plėsti savo kultūrinį gyvenimą. Partijos, kurios daugiausiai balsų gavo rinkimuose, būtent krikščionys demokratai ir liaudininkai sugebėjo Steigiamajame Seime sutartinai dirbti, nustatyti nepriklausomos respublikos demokratinę konstituciją, išleisti daug naudingų įstatymų, pravesti žemės reformą, sutvarkyti krašto administraciją, kariuomenę, policiją, paštą, susisiekimą, padėti pagrindus valstybės iždui, bankui, įsteigti daug augštųjų, augštesniųjų ir liaudies mokyklų. Steigiamojo Seimo valdžiai pavykę buvo trumpam laikui ir Vilnius atgauti, čia jau 1920 metais persikėlusi buvo ir vyriausybė, bet gener. Želigovskio inscenizuotas smurtas normalį respublikos tvarkymąsi sutrukdė ir ilgesniam laikui, kol nebus atitaisytas kariška pajėga padarytas įvykis, visai sugadino santykius tarp dviejų tautų. Tie santykiai del daugelio lenkų nepalankaus nusistatymo lietuvių tautiniam judėjimui ir prieš karą geri ne buvo, bet susitarimas del Vilniaus būtų galėjęs gerus santykius užmegsti, tai būtų buvę labai naudinga ne tik Lietuvai, bet ir Lenkijai, o ypač gi Vilniaus kraštui, kuris ekonominiu atžvilgiu atsidūrė nepakenčiamoj padėty.

Steigiamasis Seimas pabaigęs savo svarbiausius darbus, žemės reformą ir konstituciją, 1922 metais išsiskirstė. Del nepasisekimų Vilniaus klausimu ir kitų priežasčių, apie kurias žemiau kalbėsime, politinis N. Lietuvos gyvenimas toliau jau nesklandžiai ėjo. Jau pirmasis 1922 metais išrinktas paprastas Seimas neišgyveno konstitucijos nustatytų trejų metų. Del partijų nesusitarimų ir negalėjimo sudaryti pastovios valdžios tas Seimas, konstitucijai leidžiant, prezidento buvo paleistas. Antrasis Seimas kurį laiką darbavosi normaliai, to Seimo valdžia E. Galvanauskui vadovaujant atvadavo Klaipėdą, bet nuo to laiko, kai valdžią sudarė vieni krikščionys demokratai, prasidėjo smarki kova tarp liaudininkų, tautininkų ir socialdemokratų iš vienos pusės ir krikščionių demokratų iš kitos. Krikščionys demokratai turėdami Seime nedidelę daugumą buvo pradėję elgtis labai sauvališkai, šelpė valstybės pinigais savo partijos organizacijas, atskiri gi tos partijos bei jos atžalų Ūkininkų Sąjungos ir Darbo Federacijos nariai, naudodamiesi valdžios globa, varė įvairias spekuliacijas, del kurių vėliau buvo pasodinti net kalėjiman, ir jų bylos dar tik pernai teismuose buvo nagrinėjamos. Krikščionys demokratai neišdrįso tačiau laužyti nustatytos konstitucijos, pasibaigus trejiems metams Seimas buvo paleistas, 1926 metais pavasarį paskelbti buvo nauji rinkimai.

Trečiojo Seimo rinkimai ėjo aštrios kovos obalsiais. Opozicijos laimėjimas buvo nepilnas. Tautininkai, liaudininkai ir socialdemokratai negavo daugumos. Po rinkimų prasidėjo nesusipratimai ir pačios opozicijos tarpe: susiblokavę rinkimuose liaudininkai ir tautininkai tuojau po rinkimų susipyko del mandatų suskirstymo. Valdžią sudarė liaudininkai su socialdemokratais užsitikrinę mažumų (lenkų, vokiečių, žydų) parama. Kadangi lietuvių socialdemokratai labai yra nuolaidūs Vilniaus klausimu ir į tautinius reikalus kitaip žiūri, tai aišku, kad liaudininkų bendradarbiavimas su socialdemokratais sukėlė prieš juos didelę tautininkų ir krikščionių demokratų opoziciją. Tais pačiais metais gruodžio m. 17 dieną įvyko perversmas, prezidentu tapo A. Smetona, vyriausybės gi pirmininku A. Voldemaras. Seimas dar kelius mėnesius gyvavo, 1927 metais balandžio 12 dieną buvo visai paleistas; lig šiolei naujas nebešaukiamas; 1928 metais vyriausybės ir prezidento dekretu Steigiamojo Seimo konstitucija buvo panaikinta ir paskelbta nauja konstitucija, kuri nenustatė laiko, kada turi būti sušauktas seimas; tai palikta prezidento ir vyriausybės nuožiūrai. Po perversmo ligi seimo paleidimo valdžioj dalyvavo be tautininkų, dar krikščionys demokratai ir ūkininkų partija; ta pastaroji pasitraukė iš valdžios tuojau po Seimo paleidimo, krikščionys gi demokratai bent kiek vėliau. Vyriausybės pirmininkas prof. Voldemaras buvo įvedęs grynai asmenišką diktatorišką politinį režimą; krašte buvo prasidėję neramumai, teroras. Diktatoriško režimo priešų skaičius augo, jo priešų atsirado net pačioj tautininkų partijoj. Prof. Voldemaras praeitais metais rudenį priverstas buvo atsisakyti, ministerių pirmininku paskirtas buvo iždo ministeris Juozas Tūbelis; netrukus pašalintas buvo ir vidaus reikalų ministeris Musteikis, kuris savo aštriu elgesiu su politiniais priešais buvo įgijęs žiau-

raus valdininko vardą. Tos atamainos labai sušvelnino politinę padėtį; nors valdžia ir tebėra vienos tik tautininkų partijos rankose, bet opozicijai leista laisviau ir plačiau veikti, politinių kalinių skaičius žymiai sumažėjo, kruvino teroro visai nebėra, nieks, išskyrus komunistus ir vilniškius politinius emigrantus, apie revoliuciją nebegalvoja, visi tikisi ramiu kultūriniu darbu, legale opozicija ir kritika grąžinti Lietuvai normalę demokratinę tvarką, kurios principe neneigia ir tautininkų vadai; fašizmo šalininkų jų tarpe yra labai maža.

Šitokia yra trumpa dešimties metų politinio N. Lietuvos gyvenimo istorija. Nors politinis gyvenimas ir nėjo sklandžiai, bet gyventojų ekonominė padėtis žymiai pagerėjo. Intęligentai ir ūkininkai gyvena daug geriau negu prieš karą, daugelis mažažemių ir bežemių valstiečių aprūpinti yra žeme, dvarininkams (su mažomis išimtimis) palikta tik daugiausiai po 150 ha žemės, o prieš karą didesnė pusė Lietuvos žemių ir miškų buvo dvarininkų rankose. Ūkio kultūra, pramonė ir prekyba labai pakilo. Prieš karą lietuviai turėjo tik keliolika koperatyvų, kelias pienines, šiandien koperatyvų ir pieninių yra keli šimtai, jų skaičius vis auga. Miestuose lietuvių rankose yra jau gana daug pramonės ir prekybos įmonių, gana daug ir kitokios nuosavybės. Kaune ir Šiauliuose pastatyta arti 10.000 naujų namų ir statomi vis nauji: šiemet Kauno magistratas gavęs arti 4.000 prašymų naujiems namams statyti. Kilant krašte statybai, pramonei ir prekybai, žymiai sumažėjo ir darbininkų skurdas; darbininkų uždarbiai daug geresni negu mūsų krašte, bedarbių skaičius visai mažas, vasaros metu bedarbių visai nesti. Emigracija į svetimus kraštus vis tik yra, bet dabar emigruoja ne patys gabesnieji ir stipresnieji, kaip tai būdavo prieš karą, bet silpnesnieji, kurie ieško lengvesnio ir pelningesnio darbo; bet daugeliui nukeliavusių Pietų Amerikon tenka labai apsivilti. Darbo nesunku rasti ir Lietuvoj. Tiesiami ir taisomi keliai, statomi namai ir dirbtuvės, tvarkomi ir kertami miškai, sausinamos pelkės ir balos: iš viso paskutiniais metais nusausinta arti 400.000 hektarų.

Nors dabartiniame N. Lietuvos gyvenime ne maža yra ir trūkumų: panaikintos platesnės sodiečių savivaldybės, darbininkų profesinės sąjungos, varžomos ir kai kurios kultūrinės draugijos, leidžiama sulig p. Voldemaro padaryto konkordato per daug įsigalėti krikščionims demokratams švietimo srity, bet pamažėli visi tie trūkumai turės būti pašalinti. Darbininkų sveikatos apsaugojimo srity padarytas geras žingsnis: Kaune ir keliuose didesniuose miestuose įsteigtos jau ligonių kasos, kurios teikia medicinos pagalbą darbo žmonėms. Tos kasos, kaip matyt iš jų organo „Darbo sveikatos“, N. Lietuvoj gerai veikia ir turi darbininkų pasitikėjimo.

Pilno N. Lietuvos gyvenimo nušvietimo del vietos stokos padaryti negalime, bet iš to kas pasakyta aišku, jog pesimizmui, nusiminimui, pagrindo nėra, mūsų laisvieji broliai gyvena, nepalyginti, daug geresnėse sąlygose. Būtų žinoma dar geriau, jeigu laisvieji lietuviai būtų sugebėję taip tvarkytis, kaip tvarkosi mūsų kaimynai latviai ir estai, bet taip nėra delto, kad lietuviai turėjo prieš karą daug blogesnes politiškas sąlygas: mums ligi 1904 metų buvo draudžiama spauda, neturėjome jokių tautinių draugijų ir mokyklų. Mūsų liaudis, kuri valstybės kūrimo metu lyg ir tautinio instinkto vedama parodė daug tautinio susipratimo, del apsišvietimo ir

Gegužės Pirmoji.

Kasmet, kada galinga prigimtis sušvinta visu savo majestotingu grožiu ir nuvargę, užsigrūdinę darbo genijai—gyvenimo kurėjai—darbininkai išeina į gatvę švęsti pavasario šventę, kada padangėse skamba spižiniais balsais traukiamas internacionalas bei plesda raudonos kovos vėliavos, — man prisimena vaikmečiu girdėtas ir jo ramybę sulaužęs pasakojimas...

——

... Ech, gyvenimas, gyvenimas!

Mes proletarai, grindžią tavo patvaros pamatus, tavyje—bedaliai posūniai.

Kova dėl būvio: darbas... duona... valkatiškas likimas—šit mūsų evangelija. Sprogstančio ryto tylą perverus fabrikų sirenoms, mes šalti ir paslaptingi traukiam į vieninteles savo „šventoves“ parduoti raumenis ir...

Che, che, che...

Dirbau plieno liejikloj.

Per keliolika valandų aidėjo žvargždžių priekalų dūžiai, lakstė žiežirbos, žaisdros ir geležinės rankos kilnojo kūjus.

Veidą mušė prakaitas, kūne diegliavo skausmai ir nuovargis.

Cha! Gal juokai: peržiem — bedarbis. Pačiuose speiguose garbdavis išmetė mane į gatvę. Visur buvo pilna.

Užsimovęs nuplyšusį apvalką ištisas dienas lūkuriavau gatvių kampuose. Bene kas paims į darbą. Veltui! Slinko ilgos valandos. Įkyrus šaltis šliaužiojo raumenimis. Alkis marino. Žvarbūs vėjai degino.

Kaip pikta buvo žiūrėti į spindinčias restoranų vitrinas, kaip erzino pekliški muzikos aidai!

Nakčia, apkvaišęs, susikuprinęs, it šešėlis, slinkdavau skersgatviais atgal.

Nė garso. Tik bulvaruose jaunos mergos derėjo, prekiavo kūną ir baukščiai klajojo. Namie galabijosi žmonos dvi mėlynos laukų vosilkos — akys ir be to dar užmiesčio kvartalų drėgnose, dvokiančiose suterėnėse vyto trijų vaikų vaikystė.

Jie laukė manęs pargrįžtant.

Kas gi gal būti baisesnio, kaip klausyti tėvui vaikų, lyg stimpančių kalių, meldimas „valgyt“?!

Tame akimojuj, rodos, už skatiką parsiduotum save, kad tik nevarstytų ausų panašūs žodžiai.

Deja! Esi bejėgis nors ir susiplėšyk.

pilietinio susipratimo stokos nesugebėjo išlaikyti ir apsaugoti Steigiamojo Seimo nustatytos demokratinės tvarkos. Steigiamajam Seimui išsiskirsčius prasidėjo kasdienis gyvenimas, gyventojai daugiausiai dėmesio kreipė į savo asmeniškus medžiaginius reikalus, mažiau besirūpino visos valstybės reikalais. Rinkimuose į seimus laimėdavo tos partijos, kurių agitatoriai daugiausiai liaudžiai pažadėdavo. Pasikartojantieji krašte nederliai nedavė galimybės demokratinėms valdžioms vykdyti savo pažadų gyvenime ir žymiai pagerinti darbo žmonių būties. Nepatenkintų buvo labai daug. Mažiausia reikalavimų statė stambesnieji ūkininkai, jie neblogai gyvenę ir rusų laikais, maža teturėję nemalonumų su darbininkų reikalavimais, pasijuto nelabai geroj padėty demokratinėje respublikoj, kurioj darbininkai, įgiję lygių teisių, ėmė statyti didesnių reikalavimų, spiestis į darbininkų organizacijas bei priklausyti politikos partijoms, kuriose rasdavo savo reikalų užtarėjų. Ūkininkai troško ramumo, geros tvarkos, stiprios valdžios. Įvykdyta po perversmo nauja tvarka ūkininkus patenkino.

Minėdami Steigiamojo Seimo sukaktuves, turime pažymėti, kad nors to Seimo pagaminta konstitucija šiandien nebeveikia, pilną valdžią krašte turi ūkininkų ideologai inteligentai pasivadinę tautininkais, bet anksčiau ar vėliau gyvenimas iškels naujų reikalavimų, didesnių teisių turės įgyti ir biednesnieji visuomenės sluogsniai, mažažemiai ūkininkai ir darbininkai. Tie gi inteligentai, kurie šiandien stovi prie valstybės vairo ir yra daug pasidarbavę tautai prieš karą ir valstybės kūrimo metu, susipratusių ir apsišvietusių darbo žmonių teisingiems reikalavimams be abejo nesipriešins. Laisvoj tėvynėje visi turi būti laisvi ir turėti įtakos valstybės reikalams ir tvarkymui, bet kad tą įtaką tinkamai vykdytų ir mokėtų laisve naudotis, reikalingas apsišvietimas ir pilietinių pareigų supratimas. Kaip N. Lietuvos, taip ypač mūsų krašto inteligentijos uždavinys yra ta kryptimi visuomenę ūgdyti, plėsti švietimą, raginti visus aktyviai dalyvauti draugijose, savivaldybėse. Tame juk ir glūdi demokratinė ideja, ji pilnai harmonizuoja su tautybe, patriotizmu.

D. A.

Pavėluoto lietuvių ir gudų katalikų suvažiavimo įspūdžiai.

Gegužės 4 d. Vilniuje įvyko suvažiavimas lietuvių ir gudų katalikų, kovojančių už savo kalbos teises Vilniaus arkivyskupijos bažnyčiose.

Čia kelis tepažymėsime to suvažiavimo keistumus, neneigdami jo svarbumo, reikalingumo ir... pavėlavimą žymėdami. Keista buvo matyt tuos kovotojus už lietuvių kalbą, atsistojimu minėjančius... ką manote? kun. Burbą, Ambrazėjų ar vysk. Matulevičių? Ne. Rasit Basanavičių, Davainą Silvestravičių ar Vileišius? Ne. Pirmininkas pasiūlė pagerbt atminimą vysk. Žvėravičiaus, nes jis uždraudęs katalikams leist vaikus į mokyklas, kur rusiškai dėstoma tikyba... Nieks neatminė tačiau labai negražios istorijos su išmetimu 1900 m. jubilėjinio kryžiaus iš Šv. Mikalojaus bažnyčios, vien delto, kad kryžius su lietuvišku parašu buvo: tą kryžių įsakė išmesti vysk. Žvėravičius.

Reikšmingas buvo pirmininko p. K. Stašio kvietimas „visus lietuvius susiglaust ir kovot už lietuvių kalbą, nes tai nėra klėrikalų srovės reikalas, bet visų lietuvių". Ar po tų žodžių eis darbai, ar iš tiesų p. pirmininko globojami laikraščiai ir publicistai, kaip Iksaitis, paliaus plūst ir darkiot neklėrikalų srovių lietuvius? P. Voldemaras (politiko brolis) įdomiai nu-

---

Gavus užsiėmimą vėl atplaukė nauja vilties vilnis.

— Dirbau, kaip jautis, it dėlė įsisiurbusi.

... Artinosi Pirmoji Gegužės.

Nutarėm švęsti. Darbdavys priešinosi, paskelbė:

... Kas neateis tą dieną, — neteks darbo.

Radosi pataikūnų. Šnipai, ardydami vienybę, landžiojo tarp darbininkų. Nieko! Galop išaušo taip laukta ir viliojanti, žavi Pirmoji.

Kažkokiam nerime, bailėj snaudė miestas. Tylėjo fabrikų sirenos, tylėjo dirbtuvės.

Kažkas galingo, kažkas didaus.

Paskirtą valandą susirinkom fabriko kieme. Nei viena mašina neveikė. Tamsūs, milžiniški ratai, diržai ir kiti įrankiai, aplaistyti ne vieno darbininko krauju, snaudė, it baisios, niūrios šmėklos.

— Išėjom į aikštę!

Keliatūkstantinė darbo kariuomenės minia išsiliejo sruvia banga gatvėmis.

Minia žengė.

Kurtus, duslus gatvių grendimo brūžavimo aidas kartojosi, daužės į namų akmenines sienas.

Pageltusiuos, išblyškusiuos veiduose spindėjo jėga, galia.

Visos asmenybės susiliejo į vienetą. Ir sulinkę, kuproti žiliai seniai, ir pirm laiko džiustą vaikai, ir mergos ir bernai,—visi—viena siela. Viena mintis. Viena drąsa. Vienas, gyslose tekąs, kraujas.

Tie patys džiugesiai ir tie patys kęsmai.

Mes išnaudojamieji, niekinami susivienijom.

Savyje pajutau naują jausmą; gaivalingas, broliškas solidarumas rišo prie minios. Aš joje ištirpau.

Ėjom.

Virš minios iškilo kovos vėliavos. Iš jų tryško:

... vienykitės! jus galit prarast tik pančius, o laimėti visą pasaulį.

Ir jauni, turiningi, nenugalimi, it pavasario vėtros, dainos žodžiai sulaužė tylą.

Minia giedojo. Suvargę, virpą balsai, kaip jūrų bangos, veržėsi į padangę.

„Sukilk pasmerktas prakeikimui,
pasauli bado ir vargų..."

Drebėjo namai, drebėjo akmens, mindomi požemių rūsių ir suterenių piliečių.

Sustojo judesys.

pasakojo *Vasiūnų* lietuvių vargus, suminėdamas kun. Erciaus incidentą: Šis kunigas po gudiško pamokslo pasakymo atsidūręs bepročių namuose (Lenkijoj). Bet daktarai Ercių išegzaminavę tiek tegalėję pasakyt jį atvežusiems kunigams: Nežinome, kuris iš jūsų trijų esate tikrasis beprotis... Nepavykus Erciaus bepročiu paverst, prie jo prikibo šio pasaulio valdžia ir ištrėmė jį į Lietuvą (meiliai buvo nusitart, juk Ercius — raseiniškis... Dabar Ercius yra pametęs kunigystę).

Varėnos kunigas Lenkų konstitucijos šventę švęsdamas, praktiškai žmones pamokęs teisėtumo: nors 3. V išpuolę lietuviams pamaldas laikyt, jis liepęs lietuvius iš bažnyčios išvaryt, nes lenkai minėjo savo Konstituciją: Geriau eikit vogt, ne į bažnyčią lįskit — buvę pasakyta varėniškiams lietuviams.

Adutiškio lietuviams perpus sumažintos pamaldos: kurija priskyrus sugudėjusius Iūravo ir Maldžiūnų kaimus, tuo būdu susidaręs kitoks katalikų santykis, lietuvių nenaudai. Adutišky statant bažnyčią žmonės dėję po 4 rub. nuo dešimtinės ir darbus dirbę, o dabar Maldžiūniškiai gudai už 3 auksinus nuo dešimtinės tapę Adutiškio parapijonais... Kitur, kur negalima pinigais, lietuvius priveikia... šaldymais: į sumos vidurį įterpia lenkišką pamokslą, kurio lietuviai ir nesuprasdami turį klausyt, kad išmoktų valstybinės kalbos. *Apsos* kunigas lietuviams būtų palankus, tik labai esąs gramatiškas, nenorįs su lietuviais lietuviškai kalbėt, nes apsiečiai uturia „negramatiškai". *Švenčionių* „palskininkas" kunigas pamokslus iš knygos skaitąs ir barbariškai darkąs mūsų kalbą (vietoj vainikais, jis pasakęs, kad šv. Cicilija buvusi apvainikuota vaikinais?!) [1])

Tokių ir panašių faktų akivazdoj suprantamas yra visų lietuvių atstovų nusiskundimas, kad žmonės *atšalinėja* nuo tikybos.

[1]) Skundžiantis kunigais lenkais, darkančiais mūsų kalbą, arkivyskupas rodąs kunigų atestatus ir sakąs, jog *wszyscy mają 5 z litewskiego;* suprask, ne vyskupas esąs kaltas, bet lietuvių kalbos profesorius.

Gudai dar keistesnių, tikrai anekdotiškų dalykų pripasakojo: vienur kunigas saikina (tur būt tik figurališkai), kad nebekalbėtų gudiškai, kitur, — kad nebskaitytų laikraščių... Kun. Mažeika skelbęs: spaviedać nia budu tych, chto čytaje biełaruskija hazety... Dziaučat za vołasy i hrudzi rvaū, vilkdamas giedotojas iš bažnyčios, — Śviaty Sakramant zanios u plebaniju, a mužykoū u turmu zasadžiū... vis kad išsižadėtų gudų kalbos (Skaudžiausia yra tai, kad tie žmonės, *Žodiškiečiai*, jau vieną kalbą — lietuvišką — yra pametę, dabar iš jų reikalaujama ir antrą kailį išnert...) Inteligentiškesni gudai skundžias, kad įsikerėjus tebėra guduose viera u zababony, ir ima rastis balšavickaść i sektanty. Iš Vilniaus 5, iš Pinsko decezijos 3 kunigai gudai priversti buvę emigruot kas į vienuolyną, kas į Prancūziją, kas į Ameriką ar Mandžuriją.

Būdami tikrais Bažnyšios posūniais, gudai betgi laukia teisybės iš Rymo: reikia tik viską išpasakot ir viską *„jon dašć"*.

Tiesa, gudai nedaug ir teprašo: klėrikų seminarijose, „biełaruznaūstva" katedros (istorijos ir kalbos), pamaldų ir pamokslų, o mokyklose tikybos dėstymo gudų kalba ir dalies lėšų, surenkamų katalikų akcijai varyt visose vyskupijos bažnyčiose... To nedaugio patenkinimas betgi sukeltų dideles turbacijas Lenkijos katalikų tarpe.

Gudų ir lietuvių kat. padėtis tikrai beviltiška. Lenkų valstybė niekados neišsižadės tokio galingo lenkinimo įrankio, kokiu šiandien yra Kat. Bažnyčia. Lengviau čia, rasit, būtų gudams susigelbėt: artimai susidurdami su ukrainiečiais, jie galėtų susiorganizavę pereit prie unitų pamaldų tvarkos; tuo būdu katalikais palikdami, galėtų ir gudų kalbą pamaldose apgint ir „Ščaścia viečnaje", taip gudų trokštamą, nupelnyt. Bet tokiam žygiui reik vadų ir nepaprasto užsidegimo, kurį vargu beįpūs, kad ir iškalbingi gudų studentai ir šiame suvažiavime kėlę balsą prieš pinkles „žydoū masonoū". Pavėluotos būtų pastangos XX amžiuje kurti naują kokią bažnyčią, arba

---

Gatvė žydėjo darbininkais. Gatvėje demonstravo save alkani, apiplyšę darbo genijai.

Jie šventė vienintelę metuose šventę.

Nė vieno turtuolio! Gal sėdėjo minkštuose, puikiuose kambariuose. Gal gėrė restoranuose darbininkų prakaitų pelnytus turtus.

Cha! jiems baisi darbininkų eisena. Jie—sauja ir niekis prieš minią. Jie sverdį. Tarpgatviuose ir aikštėse ėmė pulkuotis raitų ir pėsčių policininkų būriai.

Nuogi durtuvai. Revolveriai. Ir žandariški žvilgsniai.

Minia ramiai liejosi.

„Tad kovon visi iki galo
žus pasaulis skriaudos..."

Paskutiniuosius žodžius pertraukė policijos riksmai, skubūs įsakymai skirstytis.

Subangavo. Dar garsiau veržėsi tonai.

Raiteliai puolė su nagaikomis vaikyti. Salvė. Keiksmai. Vaitojimai.

Į šaltus gatvės akmenis teškė kraujas.

Apsidairiau.

Šautuvo kolbos smūgis ir...

* * *

— Pasakojąs darbininkas užsikosėjo sunkiu džiovininko kosuliu.

Jo pageltęs, it sauso beržo žievė, veidas surimtėjo, perbėgo šešėlis. Akys smarkiai mirksėjo. Visą krėtė drebulys.

Jis sirgo.

Žiūrėjau...

Kažkoks pasigailėjimo jausmas perskrodė kiaurai širdį.

Pajutau prie jo—seno pionieriaus kokį tai patraukimą, pagarbą.

Galvoje painiojosi keisti klausimai.

— Kodėl toks netiesus likimas? Kodėl vieni — išrinktieji, o kiti, it lozoriai, miršta gatvių kampuose alkani, atstumti, paniekinti.

Kodėl jiems ginama ir vieną syk metuose švęsti? Juk ponams visad Velykos!!

Che, che, che...

... Už lango riogsojo žalsvas vakaras ir sklaidėsi ružavos saulėleidžių žaros...

G.

Vilnius, 30. V. 1 d.

senąją katalikybę reformuot. Ir reformatoriams ir reformuojamiems, reiktų pagalvoti apie kyšančią Lenkijos rytuose barikadą, kuri gali užgriūti katalikus ir „masonus" ir juos sutaikinti. *M. U.*

BEMOKSLIO LIKIMAS.

Jau man likimas viltį pražudė,
Laimę senai jau ūkai užklojo,
Ir vargai sunkūs anksti pabudę
Vos pradžioj žygio kelią užstojo.
Ir didžios viltys, kurios taip švietė
Vos rytui auštant ūkuos nubleso,
Kurios į kovą taip mane kvietė,
Aušrai nekilus tamsoj užgeso.
Aš tarp tamsybių vilties netekęs
Klaidžioju laukdams brėkštančio ryto
Šviesos neradęs, skausmais aptekęs
Ilgiuosi Dievo, grožio, nors nematyto.

A. Žukauskas.

Regresas ar progresas?

(*Vilniaus lietuvių menininkų ir meno reikalais*).

Kaip eina šio krašto lietuvių gyvenimas švietimo srity, kaip žalingai atsiliepia čia bendras krašto ekonominis krizis, vietinės valdžios paliepimai ir taktika, o kartais ir mūsų apsnudimas—apie šiuos dalykus yra laikas nuo laiko kalbama mūsų Vilniaus spaudoj. Aš čia kalbėsiu apie mūsų gyvenimą ir reikalus meno srity.

Meno gyvumas pasireiškia: 1) pritaikomajam ir liaudies mene, 2) švietimo ir lavinimosi srityse (mokykla, teatras) ir 3) atskirų dailininkų aktingume ir gyvenime, jų darbe ir kūryboj.

• Liaudies menas šiais laikais gyvena krizį, tiek del ekonominių sąlygų pablogėjimo, tiek del smarkios konkurencijos iš fabrikų išdirbinių pusės. Iš tos kovos liaudies menas ne visuomet išeina laimėtoju, o egzistuoti tegali tik ten, kur fabrikų pramonė dar tebėra žemam išsivystymo laipsny, kaip kad ir mūsų krašte. Liaudies menui palaikyti (ir biznio reikalui) kuriamos draugijos, dirbtuvės, sandėliai. Mūsų Labdarybės Draugija taip pat turi audimo ir rankdarbių dirbtuves. Kaip eina ten darbas? Deja, jei pereitų metų parodoj, kai kurie audiniai buvo tinkami, o net ir gražūs, tai tenka pabrėžti, kad, bendrai imant, darbas tenai eina diletantiškai, „kaip Dievas duos". Nustebęs, pavyzdžiui, parodos metu sužinojau, kad prieš pradedant kokį kilimą austi, nedaroma jokio piešto ir spalvoto projekto, ir delto dažnai atsitinka, kad beaudžiant, nežinoma kokia spalva tiktų toliau dėti. Esant tokiam darbo supratimui ir jo sutvarkymui, argi gali būti kalba apie konkurenciją — pav. su Vilniaus Universiteto audimo dirbtuvėmis (Meno skyriaus) arba p. Mohl audyklomis? Juk tik artizmu ir išdirbinių tobulumu tegalima konkuruoti su kitomis panašiomis įstaigomis, tegalima rasti klijentų ir pardavimo vietų.

Dabar kitas dalykas—taip vadinamos „Paišybos Studijos". Keletą metų prie mūsų gimnazijos po pamokų, du kartu per savaitę būdavo papildamos paišybos pamokos (vietoj dviejų savaitinių pamokų sulig programos — turėjom, kaip ir dabar turim vyresnėsėse klasėse—po vieną savaitinę paišybos pamoką). Darbas ėjo tam tikslui priruoštam kambaryje (atelje), medžiagą gi (popierį, dažus, audeklus ir t.t.) mokiniai gaudavo iš gimnazijos. Tad tų pamokų tikslas buvo ne tik papildyti programą, bet ir duoti galimybės talentingiems mokiniams arba mėgėjams labiau išsilavinti. Rezultatai? Mes juos matydavom mokinių parodose, kai dvi salės būdavo perpildytos mokinių piešiniais ir spalvotomis kompozicijomis (tiesa, į tas parodas, išskiriant mokinius, lankydavosi ne tiek mūsų publikos, kiek svetimų — Meno Skyriaus Universiteto studentai ir keletas dailininkų profesorių). Studininkai taipogi turėjo progą parodyti, kad moka net dekoracijas piešti. Prisiminkim baleto vakarą ir tą pasisekimą, kurį sudarė dekoracijos vaizdams: „Ryto daina", „Pavasaris", „Naktis" ir kt.

Taip pat prieš dvejus metus Vilniaus pedagoginės parodos metu mūsų gimnazija artistišku išsilavinimu ir mokinių piešiniais užėmė vadovaujančią vietą. Į tą „studiją" nuolatos vaikščiodavo po keliolika vyresniųjų mokinių, o iš jų keletas parodė nepaprastus gabumus; tie mokiniai, tikiuosi, ateity bus lietuvių meno pažiba. Kaip tie dalykai eina dabar? Jau treti metai studija neegzistuoja (beje — nuo tų laikų, kai Vilniaus visuomenės priešakyje įvyko pasikeitimai...) Kalbama del „stokos lėšų" (lyg nedidelės išlaidos „studijai" būtų turėjusios reikšmės gimnazijos sąskaitoj), arba, kad, bendrai, „studija nesanti reikalinga"... Tai visa tik parodo kai kurių asmenų nenusimanymą jaunimo švietimo ir lavinimo reikaluose, kaip ir visuomeninės pažangos ir jėgų išvystymo atžvilgiu.

Ištikrųjų, Vilniaus lietuviai neturi jokių techniškų ar speciališkų kursų bei mokyklų. Galima pasakyti, visas jaunimas mokosi tik gimnazijoj. Taigi, gimnazija turi duoti galimybės parodyti ir išvystyti visus (teigiamus) gabumus, turi duoti tų gabumų vystymuisi impulsą (o reiktų žinoti, kad Viln. lenkų dailininkų draugijos paišybos kursai yra sukurti tik amatininkų išsilavimo papildymo reikalu ir labai žemai stovi, o universiteto, Meno skyriui — reikalinga matura). Tad studija ne tik atatiko pedagoginiams uždaviniams, bet ir lavino būsimus meno darbininkus bei dailininkus.

Studijos uždarymas pats savaime kalba. Duosiu dar keletą pavyzdžių — kelių mokinių studininkų likimą, — norėdamas parodyti, kiek čionai, Vilniuje, mūsų branginamos gabesnės jėgos: Mokinys K., rodė nepaprastus kūrybinius gabumus—pašalintas iš III klasės del blogo mokymosi ir dabar dirba prie kurpiaus; M.—baigęs keturias klases — blaškosi ir deda dideles pastangas mokslo reikalu, veik niekam nepadedant; gabus mokinys K.—baigęs IV klases — išvažiavo N. Lietuvon; VI kl. mokinys G. — gabus prie literatūros, tapybos ir muzikos — išvažiavo N. Lietuvon; mokinė P. — baigus VI kl. — galėjo, kiek vėliau puikiausiai tikti instruktore Labdarybės Draugijos dirbtuvėse—išvažiavo N. Lietuvon. Liko dar trys žymesnieji buv. studininkai, bet už metų-kitų baigs gimnaziją ir išvyks studijuoti, taigi mums nė vieno neliks ir būsim lyg prie Puškino pasakos „perskilusio lovio". Toks nesunaudojimas, net šalinimas gabių asmenybių vietos lietuvių visuomenei duoda tik nuostolių ir ją silpnina.

Kalbama, netolimoj ateity mes turėsim savo rūmus, taigi teatro salę, sporto salę, klubo patalpą ir t.t. Bus galimybės sukurt teatrą..., na, o kas pieš dekoracijas bendrai imant—sales dekoruos, nes juk savo dailininkų neturėsim... Tiesa, juk galima pakviesti dailininkų ir iš šalies, arba — pradėt vėl išnaujo lavinti savuosius.

Jeigu jau kalbėti apie teatrą, tai pridursiu, kad tai dalykas labai žalingas ir nenormalus, kad iki šiol Vilniaus lietuviai neturi savo nuolatinės teatro trupės. Kiekvienas supranta, kokią didelę visuomeninę bei kultūrinę reikšmę turi teatras. Taigi, gimnazija taip pat turi duoti galimybę pradinio lavinimosi dikcijoj ir galimybę pasireikšti teatro meno gabumams.

Iš viso to išvada tokia: turime gimnazijoje atgaivinti „Paišybos studiją", įvesti (tikriau atnaujinti) dramos ir dikcijos pamokas,—lygiagrečiai su atskiriems mokiniams muzikos ir dainybos pamokomis, kurioms gimnazijai pinigų „pakanka..."), už gimnazijos gi sienų pirmiausia suorganizuoti nuolatinę teatro trupę ir papildomuosius lavinimosi kursus įvairių rūšių darbininkams bei darbininkėms.

Ką galima pasakyti apie dailininkų gyvenimą už gimnazijos sienų? Pirmiausiai — priežodį: vienas kareivis nesudaro pulko. Kitaip sakant, meno atžvilgiu, tai reiškia: jei dailininkas savo aplinkoj bei visuomenėj nesuranda vietos savo jėgoms pritaikinti ir jas vystyti, jei ta visuomenė bendrai imant, nėra meno reikalinga, tai jis, kaipo dailininkas, žūsta. Norėdamas savo mirties išvengti, jis turi ieškotis visuomenės ir aplinkumos,—kitokios aplinkumos, kur jis galėtų pritaikinti ir išvystyti savo jėgas, rasti darbą, daryti parodas, skaityti paskaitas, kurti mokyklas arba meno dirbtuves. Tai, tikriau pasakius— pro domo sua. Jei kalbėti apie ateities dailininkus, tai jų likimas nebus pavydėtinas, jei jie pasiliks čionai ar, įgiję mokslą, grįš į vietos lietuvių visuomenę, jei tik, žinoma, iki tam laikui griežtai ir geron pusėn nepakitės mūsų Vilniaus visuomeniškos gyvenimo sąlygos.

Vytautas Kairiūkštis.

Tverkime vartotojų bendroves.

Ūkininkas, kaip ir kiekvienas žmogus, turi pats save ir savo šeimyną aprengti, išmaitinti, sutaisyti padarą ir kitus ūkio įrankius. Kad tą įvykinti, jis nekuriuos, šiam tikslui reikalingus maisto produktus (cukrus, druska, žibalas ir t t.) arba ūkio įrankius (plūgas, akėčios, kirvis ir t. t.) perkasi krautuvėje, o nekuriuos pats pasigamina. Pirktus, arba paties pagamintus produktus ar įrankius, ūkininkas suvartoja, sunaudoja. Todėl kiekvienas ūkininkas yra *vartotojas*. Jeigu keletas, ar keliolika ūkininkų-vartotojų, susidėję po keliasdešimts auksinų ir atlikę tam tikrus formalumus, parsigabens iš miesto krautuvių reikalingų jiems prekių ir tarp savęs jas pardavinės, tai jau tokiu būdu jie įsteigs *vartotojų bendrovę*, arba kitaip sakant, *kooperativą*. Prisižiūrėkime arčiau, ar apsimoka ūkininkams burtis į tas bendroves, kokią naudą jie iš to gaus ir ar daug nustoja jų neturėdami ir nekurdami.

Kaip jau buvo minėta, daugelį maisto produktų ir ūkio įrankių ūkininkas turi pirktis krautuvėje, turguje, ar kitur, bet niekuomet pas patį gamintoją-fabrikantą; mat šis krautuvės nelaiko. Fabrikantas-gamintojas savo prekes parduoda didelių sandėlių savininkams-urmininkams. Šie gi tas pačias prekes parduoda mažesniems urmininkams arba didelių, stambių krautuvių savininkams. O nuo šitų jau perkasi tas prekes smulkesnieji krautuvininkai, miestelių žydeliai, iš kurių galutinai prekė pakliuva į vartotojo rankas, sakysim, ūkininko. Taigi matome, kad tarp ūkininko-vartotojo ir fabrikanto-gamintojo yra visa eilė tarpininkų-pirklių. Bet tie visi netarpininkauja „iš geros širdies", dovanai. Už savo darbą, sugaištą laiką ir kitas su tarpininkavimu surištas išlaidas (prekės pervežimą, patentą, pardavėją) jie patys sau užsimoka, atsilygina, parduodami brangiau fabrike pirktas prekes. Negana to, jie dar nepasitenkina tokiu pelnu. Jiems atrodo, kad uždarbis, kurį gauna už savo darbą ar sugaištą laiką, tai nėra pelnas, o tik atlyginimas už triūsą. Jie visi stengiasi įvairiais būdais, kad be to atlyginimo dar gautų viršaus, ką jie jau vadina pelnu, o ką vartotojas pavadins jo paties išnaudojimu, pasipelnijimo skatiku.

Taigi matome, kad kiekvienas gaminys, išėjęs iš fabriko, kol pakliuna pas vartotoją, pereina visą eilę visokių tarpininkų, kurių kiekvienas tą prekę stengiasi parduoti kuo brangiau, kuo daugiau iš jos pasipelnyti. Todėl juo kokia nors prekė pereis daugiau rankų, tuo ji taps brangesnė, tuo vartotojas už ją daugiau užmokės.

Bet tuom dar nesibaigia vartotojo išnaudojimas ir pirklio pasipelnijimas. Dauguma antraeilių fabrikantų ir pirklių (ypatingai mažų miesčiukų žydeliai) visai nekreipia domės ir nesirūpina prekės rūšimi. Priešingai, jeigu tik jiems pasiseka lengvu būdu pigiai pagaminti, o parduoti brangiai blogos vertės prekės, tai jie kaip galėdami jas gamina ir leidžia apyvarton. Be to dažnai aukštos rūšies prekės, įvairių šmugelninkų yra perdirbamos, falsifikuojamos, pridedant ivairių priemaišų, kurios vartojimui netinka, kartais esti labai kenksmingos sveikatai.

Tolimesnė suktybė, kuria naudojasi pasipelnijimo tikslams menkesni krautuvininkai-žydeliai, tai netikrų svarstyklių vartojimas. Nors tokie vagiliai įstatymų yra smarkiai baudžiami, bet tikrai galima tvirtinti, kad mūsų miestelių žydukai jas vartoja su dideliu pasisekimu. Dar galima išvardyti vieną silpną mūsų vartotojų-ūkininkų pusę, kurią tie patys žydeliai išnaudoja savo dykaduoniškam pasipelnijimui, tai ėmimą prekių kreditan (bargan). Daugumai atrodys, kad tai netiesa, nes kreditas, tai vienintėlis išsigelbėjimo būdas, kuomet reikia būtinai kas nors pirktis, o kišenėje tuščia. Ištikrųjų kitaip yra. Įsikreditavęs žydeliui mūsų ūkininkas—tai tikras jo vergas. Visų pirma kreditan imant, kartais paima nebūtinai reikalingą prekę, be kurios jis galėtų apseiti, ir todėl kartais turi susilaikyti nuo pirkimo būtinai reikalingos, nes kreditas labai išaugo. Antra, tai su įsikreditavusiu visai nesiskaito krautuvininkas: neduoda jam derėtis, pakiša visuomet prekę menkesnę, o užrašo, kaipo geros rūšies. Jeigu įsikreditavęs nori jo užgaidoms pasipriešinti, tada pakišama sąskaita ir reikalaujama atsilyginti, ko, aišku, vartotojas tuojaus išpildyti negali.

Kad duoti bendresnį vaizdą visų tų išnaudojimų ir dykaduoniškų pasipelnijimų vartotojo sunkiai uždirbtu skatiku, reikia dar bent trumpai suminėti stambiųjų pramonininkų ir pirklių įvairiais kombinacijas. Taip pavyzdžiui, jeigu fabrikantas pageidauja, kad jo prekė būtų brangesnė, jis susitaria su

didelių sandėlių savininkais, kad šie jo prekių kurį laiką neparduotų krautuvininkams. Tokiu būdu atsiranda krautuvėse tos prekės nedateklius (trūkumas), o tuo pačiu jos kaina kyla. Arba atvirkščiai, sandėlių savininkai susitaria su fabrikantu, kad šis sumažintų prekių gaminimą ir tuo pačiu padidintų, krautuvėje nedateklių, kartu ir pareikalavimą, ką seka tos prekės kainos pakėlimas. Esti atsitikimų, kada susitarius abiems šitoms pusėms, prekės naikinamos, skandinamos ir t.t. Be to labai daug išleidžiama pinigų reklamos tikslams, agentams ir kitiems akių muilintojams ir dumėjams. Tas išlaidas irgi turi padengti vartotojas, mokėdamas už prekę brangiau.

Iš šitų kelių pavyzdžių jau matosi, kad tų pardavėjų tarpe yra devynios galybės tokių, kurie nearia, nesėja, o piauna; matosi, kaip tas vartotojas, šiuo atveju ūkininkas, yra baisiai išnaudojamas visokios rūšies tarpininkų, pradedant nuo pačio gamintojo-fabrikanto ir bankieriaus, o baigiant menku, bet suktu krautuvininku-žydeliu; matosi, kaip vartotojas savo sunkiai uždirbtu, prakaitu aplaistytu skatiku turi penėti ir užlaikyti mases dykaduonių, tinginių, ar geriau sakant, parazitų.

Dabar gal ne vienas paklaus, kaip tą padėtį pakeisti, palengvinti, kaip apsisaugoti nuo to išnaudojimo? Visai padėties tos pakeisti iki tol bus negalima, kol prekyba bus privačių, žmonių norinčių pasipelnyti kitų išnaudojimo šaltiniu, o ne vartotojams patarnavimu. Krautuvė visuomet turi būti, nes kiekvienas žmogus negi eis i fabriką pirktis ko nors. Bet krautuvininkas gali imti atlyginimą tik už savo darbą ir sugaištą laiką. Be to jis turi laikyti geras, sveikas prekes, nevartoti netikrų svarstyklių, mąstų ir t. t. Taipgi turi sumažėti tarpininkų skaičius, nes tada tuo pačiu turės atpigti kainos. Kad to visko atsiekti, kad bent dalinai atsikratyti tų išnaudotojų, kad užtikrinti prekės gerą rūšį, tikrą svorį ir išvengti suktybių, visi ūkininkai turi burtis į vartotojų bendroves, arba kitaip-kooperatyvus.

Nuo ko gi pradėti tas darbas? Pirmiausiai reikia keliolikai vartotojų-ūkininkų susitarti tam tikslui ir susidėjus tam tikrą pinigų sumą bei nupirkus prekių, paskirti vieną pardavėją, kuris tas prekes parduos savo nariams nustatyta bendrovės kaina. Kad įdėti bendrovės narių pinigai atneštų pelno, prekės turi būti perkamos didesniuose sandėliuose, nes tada aplenkiama visa eilė tarpininkų ir tuo pačiu prekė nuperkama daug pigiau; parduodama turi būti maždaug tokia kaina, kokia yra privačiose apylinkės krautuvėse, kad tuo būdu gauti pelno, iš kurio reikia apmokėti išlaidos už pervežimą, namo išnomojimą ir t. t. Jeigu apmokėjus visas išlaidas atsirastų dar gryno pelno, tai jį galėtų bendrovės nariai gale metų ar dviejų, kaip jiems geriau, pasidalyti tam tikru būdu. Bet paprastai to pelno nesidalyja, o palieka bendrovės kasoje, kaipo atsargos kapitalą, kurį sunaudoja krautuvei praplėsti ar kitiems naudingiems tikslams. Be abejo, bendrovė turi rūpintis, kad prekės visuomet būtų geros, sveikos, svėrimas teisingas, o kainos, sulyg galimybės, žemos. Tą viską bendrovė visuomet išpildys, nes gi kiekvienas pats savęs nenorės ir negalės išnaudoti ir apgaudinėti.

Taigi, ūkininkai, susipraskim galutinai ir tverkime vartotojų bendroves, o tuom mes daug atsieksim, nes išvengsim išnaudojimo, suktybių ir apgavysčių; nusikratysim tų dykaduonių, kurie dabar mūsų prakaitu gyvena; sutaupytą skatiką paleisim savon apyvarton, kuris mums patiems atneš pelną, į mūsų kišenę pateks.

Steigiantiems, arba manantiems steigti, visokių informacijų, patarimų ir nurodymų visuomet teikia mūsų Ūkio Draugija Vilniuje. Ilgai nelaukim ir griebkimės darbo. Gana jau ir taip ilgai miegojom ir maitinom svetimus žmones. *Iksas.*

Pasikalbėjimas su Ūkio Draugijos pirmininku.

Šių metų balandžio mėn. 22 dieną įvyko Vilniuje Lietuvių Ūkio Draugijos susivažiavimas eiga ir priimtos ten rezoliucijos jau aprašytos Vilniaus lietuvių spaudoj. Mes čia pasitenkinsime keliomis savo pastabomis.

Visų pirma — susivažiavimas buvo rimtas ir įdomus. Žmonių nemažai ir, kas svarbiausia, *beveik visi ūkininkai aktyviai dalyvavo ginčuose ir savo nuomones reiškė*. O juk nereikia labai atminty knaisytis, kad prisiminti sau ir tokius susivažiavimus (net gi inteligentų), kur kalbėjo tik prezidiumas ir kaikas iš vietų. Šį kartą mūsų ūkininkai pasirodė, moką savo reikalais žodį tarti.

Tik blogai, kad Valdybos pranešime nebuvo piniginės (kasos) ataskaitos. Nežinant lėšų stovio, sunku pasakyti, ar Valdybos padaryta tiek, kiek galėta.

Susivažiavimo proga mūsų korespondentas kreipėsi į Ū. D. pirmininką p. St. Špoką ir turėjo su juo trumpą pasikalbėjimą.

— Kokių įspūdžių p. pirmininkas išsinešė iš susivažiavimo?—buvo pirmas klausimas.

— Kuogeriausių. *Matau, kad Ūkio Draugija turi rimtus pamatus. Tiekos atstovų mes nesitikėjome, žinodami, kaip šiemet sunku ūkininkams su skatiku.* Jei prieš porą metų atvykti iš kur nors Vilniun užtekdavo pv. 2 pūdų rugių, tai šiandien ir 8 maža. Ir jeigu ūkininkas visas tas kliūtis nugali ir vyksta susivažiaviman, — tai, matyt, jis įvertina to sus. reikalą. Be to, kad susiinteresavimas Ū. Draugija didėja, sprendžiame ir iš kaskart daugiau gaunamų pareikalavimų kurti Dr-jos ratelius.

— Atstovų pageidavimuose labiausiai buvo pabrėžiamas ūkiškų paskaitų ir agronomų reikalingumas. Ar tam patenkinti nesirastų Vilniuje lietuvių, ar bent lietuviškai mokančių, ūkio žinovų?

— *Lėšų, tamsta, lėšų nėra!* Iki šiol atostogų metu su paskaitomis važinėjo 2 agronom. studentai, kuriems mes apmokėdavom tik kelionės išlaidas. O pasamdžius agronomą, jis reiktų pilnai išlaikyti. Toks vienas specialistas per metus suvalgytų visus mūsų drapokus, sėklas ir visa, kuo mes dabar įstengiame padėti sodžiui. Mes gerai žinome, kad šio krašto ūkiui kelti ir ūkininkavimo būdui gerinti reikia lietuvių specialistų. Kad būtų lėšų, siųstume jaunimą į ūkiškas mokyklas, duotume stipendijas, bet... sauso nieks neklauso. *O mūsų šelpiančioji visuomenė to reikalo tinkamai nevertina:* visas jaunimas eina į gimnazijas, universitetą, amatų mokyklas; *ūkio mokosi tik vienetai.*

— Tai kokios gi realios naudos turi nariai iš draugijos?

— Girdėjai, tamsta, susivažiavime. Darome — kiek galima. Tarpininkaujame trąšas perkant, sėklas, parūpinam įrankių, įsteigiame bibliotekas, ban-

dymo laukelius. Bet, mano nuomone, ir *tautinį susipratimą keliant U. D. reikšmė yra labai didelė. Čia susijungia du svarbiausi ūkininko gyvenime elementai: medžiaginis ir tautinis.* Išsiųskime mūsų sodžiun armiją lietuvių, liaudies vargo mažintojų, o jiems geriausiai seksis tautinis susipratimas kelti. Pavyzdžių toli ieškoti netenka — juk šiandien jau U. D. turi skyrių, kurį sudaro sugudėję ir gudiškai kalbantieji lietuviai.

— Kokia yra medžiaginė Viln. krašto lietuvių ūkininkų padėtis.

— Džiaugtis netenka. Dauguma — smulkūs ir mažažemiai (3—4 deš.). Tie tik geriau gyvena, kurie turi pašalinio uždarbio. Paskutiniuoju laiku į Rudnikų girią malkų vežioti atvykdavo sodiečių net nuo Švenčionių. „Padotkams” mokėti stengiasi pasiskolinti kur nors banke. *Šiaip mūsų ūkininkai neturi kuo pinigų taupyti ir netaupo.* Rusiškų prieškarinių rublių likimas išmušė pasitikėjimą pinigais. Užtat geriau valgo. Todel ir *javų pigumas atjaučiamas yra tik turtingesnių ūkininkų: viensėdžių, palivarkų. O mažažemiai bent duonos turi.* Daug skatiko skandinama degtinėje ir leidžiama teismams.

Tuo pasikalbėjimas ir baigėsi.

Internacionalinės Mokytojų sąjungų federacijos kongresas.

Balandžio 22—28 d.d. Prahoje įvyko Internacionalinės mokytojų sąjungų federacijos kongresas. Tos federacijos kongresai vyksta kasmet. Pernai, pav., buvo Belinzonoje Šveicarijoje, užpernai Berlyne, šįmet Prahoje. Vyriausias federacijos uždavinys yra pedagogiškas mokytojų bendradarbiavimas dirbant tautų artėjimo linkme, ir tą uždavinį bevykdydama federacija savo metiniams kongresams skiria kurią nors vieną pagrindinę temą ir tai temai taikomi to kongreso referatai, manifestacijos, svarstomieji klausimai, priimamos rezoliucijos ir t. t. Priimtąsias rezoliucijas vykdo įvairiose valstybėse į tą federaciją įeinančios mokytojų sąjungos. Tokia pagrindinė tema pernykščiame federacijos kongrese buvo pasauliška mokykla. Ta tema buvo paskaityta paskaitų, priimta rezoliucijų ir nusistatytas tuo atžvilgiu aiškus kelias—visų šalių mokytojai, sudarą tą federaciją, kovos už pasaulišką mokyklą, už jos išsivadavimą nuo bet kurių konfesinių suvaržymų ir aprėžimų.

Šių metų kongresui skirta tema — mokytojų darbas tautų artėjimo ir taikos palaikymo linkme. Kongresas atidarytas balandžio 22 d. ir pasveikintas Čekoslovakijos švietimo ministerio, Prahos miesto burmistro ir Čekoslovakijos mokytojų sąjungos pirmininko. Buvo paskaitytos kongrese tokios paskaitos: R. J. Vonka—Čekų reformacija ir jos taikos idėja; J. Krumpholc—Internacionališka Komenėjaus pedagoginio darbo reikšmė; E. Vlasak — Pasauliška mokykla Čekoslovakijoj ir Pomokyklinis švietimas Čekoslovakijoj ir kt. Tarp paskaitų įvyko eilė ekskursijų—lankymas pedagoginių ir socialinių Prahos įstaigų, išvyka į Karlsbadą (Karlovy Vary), mokykliškos filmos demonstravimas, be to, internacionališka manifestacija tautų artėjimo ir taikos idėjai. Per manifestaciją centrinės bibliotekos salėje Prahos mokytojų choras pagiedojo J. B. Foersterio kūrinius „Orač“ (Artojas) ir „Hymnus“ ir pasakyta įvairių delegatų kalbų.

Be įvairių apyskaitinių klausimų, kongreso darbų tvarkoje buvo dar šie klausimai: 1) Taikos akcija, Mokymo orijentacija, 2) Internacionalinės pedagoginės savaitės, 3) Pasikeitimas vaikais ir mokytojais, 4) Bendradarbiavimo komitetų sudarymas ir kt.

Šią mokytojų sąjungų federaciją sudaro beveik visų Europos šalių mokytojų sąjungos ir ji jungia apie 554.000 mokytojų. Jos darbai ir nutarimai, kuriuose visada griežtai reiškiasi tautų artėjimo, taikos, laisvos mokyklos dvasia, yra svarbūs ir Lietuvos mokyklai, Lietuvos mokytojams ir lietuvių tautai.

Lietuvos mokytojų profesinė sąjunga yra tos federacijos narys ir su federacijos biuru bei su kitomis mokytojų sąjungomis—federacijos nariais palaiko glaudžius santykius. Į šių metų federacijos kongresą Prahoje Liet. mokytojų profesinė sąjunga del kai kurių kliūčių savo atstovų negalėjo nusiųsti ir tik nusiuntė kongresui savo sveikinimą su kolegiškais linkėjimais. *Iš „L. Ž“.*

Motinos diena.

Sekmadienį, gegužės 4 d. Lietuvos visuomenė, sekdama kitų kraštų pavyzdį, šventė vadinamą Motinos Dieną.

Šita visuomenės pobūdžio šventė rengiama tikslu pagerbti ir išaukštinti kilnų motinos pašaukimą.

Lietuvių tauta iš senų senovės motinos vardą ir jos asmenį laikė didelėj pagarboj.

Močiutė sengalvėlė, kuri mus išaugino, savo rankomis išnešiojo ir išauklėjo, mokydama dorai gyventi, širdingiausiais žodžiais minima lietuvių pasakose, dainose ir raudose. Tas pats širdingumas ir pagarba pridera reikšti motinoms ir kasdieniniame gyvenime. Deja, mūsų laikais to labai dažnai trūksta.

Ne vieną kartą motinos širdis būva užgauta vaikų neklusnumu. Ne viena motina senatvėje būva apleidžiama ir skriaudžiama.

Motinos Diena tepažadina mus grąžinti motinos vardui ir jos nuopelnams prideramą pagarbą ir meilę, tepagydo ji sopančias Lietuvos motinų širdis. *„M. R.“.*

PO VELYKŲ.

(feljetonas)

Pavasario saulutei smarkiau šilsterėjus atėjo Vilniun Velykos. Ir nežiūrėdamos, kad miesto ekonominis stovis labai menkas, kad daug bedarbių, kad... ir t. t., įlindo sau į kiekvieną butą, užsirioglino ant stalo, ir duok joms kiaušinių, kumpių ir pyrago. Ir pabiro po miestą ponios, tarnaitės, moterėlės ir visokios bobos su krepšais ir pintynėmis, o vyrai vekselių pasirašinėti...

Užtat jau didįjį šeštadienį nuo dvyliktos visame mieste viešpatavo šventinė nuotaika. Pasirėdžiusių ir švariai pasipraususių žmonių minios slinko šaligatviais iš bažnyčios į bažnyčią, paskui juos sekė visur tradicinis, velykinis degtinės kvapas. Bažnyčių varpai iškilmingai gaudė „alleliuja”, o greitoji pagalba siuvo miesto gatvėmis, rankiodama įkaušusius, supiaustytus ir subadytus. Žodžiu, kad Velykos—tai Velykos!

O reikia pasakyti — šventės — tai vistik geras daiktas. Kiekvienas ko nors iš jų laukia ir šio to gauna. Vaikai dovanų ir margučių, pirklai „prieššventinio sezono“, gydytojai ligonių, mūsų ūkininkai ūkiš-

kų paskaitų, o studentai su moksleiviais — atostogų. Tik reikia būti geriems. Kitaip bus, kaip su mūsų amatininkais...

— — —

Velykų proga studentiškos kanuolės D. gatvėj nustojo gaudusios ir pasidarė jų fronte nieko nauja. Nesenai parvažiavo vienas jų dėdė ir parvežė žaliakepuriams lauktuvių, jie ir dabar dar jas tebegrumuliuoja ir stebisi skanumu.

Šiaip mūsų studentai švenčių metu nebuvo nustoję veikti. Antrą dieną įvyko robaksas. Jaunimo prisirinko pilna salė, tame skaičiuje lietuvių: trys studentai ir keletas mokinių. Linksmai linksminosi ir šoko, netik tangus ir foxtrotus, bet šį kartą ir suktinį su tautiškais rateliais. O kas įstabiausia: atsirado net keturios poros, kurios tų ratelių norėjo eiti.

Studentų bendrabutin irgi žvilgterėjo Velykų saulutė, o geriau sakant magistratiškoji elektra, kurią C. Komitetas nutarė pagalios jiems grąžinti. Dabar jau laisvai galima petekti į lietuvių banką, ar ūkio draugiją, nes koridory (prie dviejų durelių!) nėra netik studentų, bet ir jų stalo ir „čajniko" su stiklinėmis.

— — —

Daugiau apie studentus rašyti neverta. Geriau palaukime „Studento balso", kuris išeis, turbūt, kokiuose penkiuose tomuose, nes taip ilgai jis rašoma.

O mes nueikime tuo tarpu į Vilniaus lietuvių draugijas.

Daug, daug yra Vilniuj lietuvių draugijų. Tiesa ir žmonių gerokai, bet, matyt, nevisi valdybosna tinka. Nes mieste yra tiktai keletas skrybeliotų ponų, kurie, lyg būtų valdybų monopolį užpirkę, beveik kiekvienoj valdyboj turi po funkciją. Čia jis pirmininkas, kitur iždininkas, direktorius, sekretorius ir kas tik norit. Žinoma, persidirbimas didžiausias. Velka velka vargšai tą tautinę naštą, kraujo prakaitu takus šlakstydami, kalėjimuose kankinami. Ir kad nors kiek sau iš to naudos — pusbadžiai ir pusdykiai. (O kad kiekvienas beveik turi namus ar namelius nusipirkęs, tai čia tik tautiniais sumetimais — kad daugiau Vilniaus nejudomojo turto lietuvių rankose būtų).

Visos draugijos yra veiklios. Tik kaikurios del įvairiausių priežasčių visą savo veikimą sukoncentruoja visuotiname susirinkime. Sueina iš visų miesto dalių nariai, aptaria visokių prekių kainas, namų pigumą, užsimoka metinį nario mokesnį ir, atėjus momentui, pabalsuoja. Penki, ar septyni „išrinktieji" įsirašo bloknotuosna jau nežinia po kelintą funkciją, ir piliečiai, linkėdami vieni kitiems kloties aikina... visiems metams. Išrinktoji valdyba pasiskirto dar pareigas, sudainuoja „sauso nieks neklauso" ir laukia kitų metų rinkimų. Bet nemanykit, mūsų spauda moka įvertinti tokių draugijų veikimą: vadina jas snaudžiančiomis ir bara.

Užtat kitos, tikrai galima gerėtis. Pirmoj eilėj raštinė. Tik įeikit! Naujausio tipo mašinėlė net blizga. Jaunučiukė mašinininkė vienu pirštu takšt! takšt! takšina sau... naujausius romansus. O kai reikia koks raštas parašyti, tai darban eina plunksna. Valdybos kambarių daug. Už sienos sėdi sekretorius, toliau pirmininkas. Priėmimo valandos nuo 12 iki 1. Interesantai laukia savo eilės ant trepų, ar gatvėj prie įėjimo, nes laukiamoj salėj valgykla ar net dancingas.

Tautišku kambarių papuošimu irgi rūpinamasi. Pirmoj darbo dienoj užsakoma didžiausė vytis ir senovės kunigaikščių paveikslai. Bet valdybos kambarių sienos užimtos jau dabartinių prezidiumų, pirmininkų ir kitų portretais (ten ir musei pritūpti nėra vietos). Kunigaikščiai eina pas tarnaites ar į valgyklą...

Velykų metu buvo Vilniuje dviejų tokių draugijų susivažiavimai. Pirmąjį sukvietė šv. Kazimiero draugija. Reikia žinoti, kad tai milžiniška organizacija: turi savo radio, daug muzikališkų dūdų, laikraščių ir šiaip turtinga. Tiesa — ir 300 skyrių. Eidamas į tą susivažiavimą tikėjausi išgirsiąs daug provincijos gyvenimo naujienų. Tiek skyrių, tai ne juokas. Bet bala davė įprastu papročiu 25 minutėms pasivėlinti. Atėjęs radau jau uždarytas duris. Mane, bežiūrinėjantį raktų skilutes, pagavo sargienė ir nežinau, kas bebūt buvę, jei ne jos geras ūpas. Išgirdus, ko man reikia, net išsižiojo.

— Tai gal jau ponaitis iš Magadiskaro atvažiavai, kad mūsų parėdkų nepažįsti. Nėra jau susirinkimo! Klebonėlis atidarė, kunigėlis paskaitė kokį tai drukavotą raštą ir tiligramą šv. Tėveliui ir visi paplojo. Tuomet senas ponas iš užu stalo, nežinau, kaip jis ten, paklausė, ar nori kas ką pasakyti. Bet niekas nieko. Tada klebonėlis sako: „paliksime tą pačią valdybą" ir vėl visi paplojo. Tada anas senas ponas dar klausė, ar neturi kas kokių ten sumanymų, bet ir vėl visi nieko ir pakilo iš vietų. O išeinant girdėjau, kaip senas ponas sakė klebonėliui, kad tas suvažiavimas, tai buvo rakordas. Tai ir nieko ponaitis nebeieškok.

Kitas susivažiavimas buvo ūkiškas. Manydamas, kad visur tie patys „parėdkai" aš jau nebesivėlinau, o tikėdamasis, susirinkimą daugiau pusvalandžio nebeužtruksiant, pažadėjau savo panelei eiti su ja $5^1/_2$ valandą į kiną. Bet ir vėl apsigavau. Privažiavo visokių „ratelių" ir atstovų ir kad ėmė apie runkelius bei koperatyvus kalbėti, tai ir nukalbėjo iki vėlyvios naktelės. Bet prieš pat pabaigą šeimyninkių Margis perdaug ėmė po salę bėgioti ir pirmininkaujančiam, matyt, įgriso jam duris darinėti, tai ir uždarė susirinkimą.

Kinan jau buvo pervėlu. Grįždamas namo galvojau sau, kodel pasauly tokia nelygybė: viena draugija, didelė ir turtinga, įstengia atposėdžiauti visuotinąjį susirinkimą dvidešimts penkiomis minutėmis, o kita, su keliais tik skyriais ir $^2/_3$ mažiau pinigų, kvaršina sau galvą ištisomis valandomis...

J. Burbulas.

POLITIKOS APŽVALGA.

Ar bus karas? Paskutiniu laiku gana daug kalbama apie karą, kuris galįs kilti tarp Lenkijos ir Sovietų Rusijos. Tie gandai ypač pradėjo plisti po to, kai rasta buvo bomba Sovietų atstovybės rūmuose Varšuvoje. Del to įvykio Sovietų vyriausybė pasiuntė Lenkijos valdžiai aštriu tonu parašytą notą, į kurią Lenkijos valdžia dar nieko neatsakė, spauda nieko apie tai neberašo, buvo tik žinių, kad tardymas parodęs, jog bomba buvusi menkos vertės, sprogdama labai maža žalos tebūtų padariusi, kas tą bombą padėjo, nieko dar nepaiškėję. Tas vienas įvykis, jeigu bomba būtų ir sprogusi, žinoma karo sukelti negalėjo, bet yra svarbesnių priežasčių, kurios laiks nuo laiko sukelia gandų apie karą. Ar yra lenkų tarpe žmonių, kurie norėtų karo

su Sovietais, sunku pasakyti. Lenkijos ekonominė padėtis labai bloga, opozicija marš. Pilsudskio valdžiai labai didelė, Lenkijos mažumos labai nepatenkintos, visa tai rodytų, kad lenkams kariauti būtų labai pavojingą. Sovietai taip pat karo šiuo momentu be abejo nenori, komunistų vyriausybė užimta yra vidaus gyvenimo tvarkymu, nori per penkerius metus visai pakeisti žemės ūkio vedimą. visur įvesti „kolchozus", labai pakelti pramonę, visai panaikinti bažnyčias, vienu žodžiu per kelius metus nori padaryti Rusijoj tą, ko kitur nepadaryta ir per tūkstančius metų. Aišku, kad Sovietų vyriausybė su karu bent keletą metų nori lukterti, kol bus įvykdyti tie gigantiški planai.

Europoj ir Amerikoj yra tačiau ne maža įtakingų žmonių, kurie norėtų Lenkijos ir Rumunijos karo su Sovietais, norėtų kariauti su bolševikais ligi paskutinio lenkų ir rumunų kareivio, remdami lenkus medžiagiškai, gal bandytų pasiųsti pagalbon ir savo bedarbius. Amerikos ir Europos kapitalistai labai susirūpinę yra savo kapitalų likimu ir pelno sumažėjimu. Grudai ir bendrai ūkio gaminiai atpigo, ūkininkai nebegali pirktis gaminių, į kolonijas ir Aziją daug mažiau begali išvežti, nes visur vietinė pramonė išsivystė, japonai, kiniečiai indai ir kiti Europos ir Amerikos prekių mažai beįsileidžia. Del tų priežasčių gamyba labai sumažėjo, Š. Amerikoj ir Europoj yra jau arti 20 milijonų bedarbių.

Kapitalistinis Amerikos ir Europos ūkis gyvena krizį ir ieško išeities iš tos savo sunkios padėties. Nenuostabu, kad daugelis kapitalistų svajoja apie karą su Rusija, kad ją išvaduotų nuo bolševikų, kurie, jų nuomone, ne tik Rusijoj panaikino rinką Amerikos ir Europos pramonės gaminiams, bet prieš Europos ir Amerikos kapitalistus sukėlė kiniečius, indus, Egiptą ir kitus. Karo su Sovietais žinoma, nori ir visi Rusijos emigrantai. Visų valstybių valdžios tačiau, išskyrus tik gal Š. Amerikos milijonierių valdžią, karo sukelti nenori, beveik visur krašto valdymui daug įtakos turi darbininkų atstovai ir abelnai darbo žmonės, kurie priešingi yra karui, nieko gero iš jo nesitiki, o tik dar didesnio skurdo ir nelaimių. Demokratija daro daug įvairių pastangų kriziui pašalinti ir karui išvengti, reikia tikėtis, kad jai tai pasiekti pavyks.

Paskutinios žinios. Lenkijos Seimo 150 narių. kairieji ir viduriniai, tai yra lenkai socialistai ir liaudininkai per Seimo pirmininką Dašinskį įteikė respublikos prezidentui reikalavimą sušaukti Seimą. Sulig konstitucijos $^1/_3$ Seimo nariams reikalaujant prezidentas turi sušaukti Seimą. Tuo klausimu prezidentas pasitarsiąs su marš. Pilsudskiu, kuris šiomis dienomis grįžo iš Vilniaus Varšuvon.

Mirė žymus lenkų politikas senatorius Stanisl. Posner, jis priklausė lenkų socialistų partijai, bet daugiau buvo žinomas, kaipo šviesus demokratas mokslininkas, turėjo daug draugų užsieniuose, ypač Tautų Sąjungos sferose.

Pasak laikraščių pranešimų, labai pablogėję santykiai tarp Italijos ir Prancūzijos, italų fašistinė valdžia per daug jau ginkluojasi, nori užgrobti daugiau kolonijų Afrikoj, o tai žinoma, nepatinka prancūzams, kurie žada kelti protestą del italų imperialistinių siekimų.

Indijoje suimtas indų sukilimo vadas Gandhi. Revoliucijos judėjimas plečiasi.

Gegužės 12 dieną Genevoj prasidėjo Tautų Sąjungos Tarybos posėdis.

Apie tą posėdį ir kitas politines naujienas daugiau parašysime kitame numeryje.

KORESPONDENCIJOS.

Seinai, (Suvalkų apskr.). Seinų apylinkės grynai lietuviškos, valdžios statistika priskaito ten virš 8 tūkstančių lietuvių. Vargas, kad labai maža turime lietuviškų mokyklų; viso tik dvi. Grynai lietuviškuose sodžiuose—lenkiškos mokyklos, kuriose nemokinama lietuvių kalbos — aišku jų tikslas lenkinti. Žmonės stengiasi, kad būtų mokama gimtoj kalboj, bet į tai nekreipiama domės. Didžiausiomis pabaudomis verčiami tėvai leisti savo vaikus į lenkiškas mokyklas pv. Burbiškių sodžiaus daugelis gyventojų verčiami eiti į kalėjimą už neleidimą vaikų į lenkišką mokyklą. Mūsų kraštas stengiamasi visomis jėgomis sulenkinti, tai daroma ir per bažnyčią. Seinų parapijos klebonas kun. Astasevičius, organizuoja Seinuose ir apylinkėj Stcw. Młodzieży Polskiej, stengiasi įkinkyti į tą darbą ir lietuvišką jaunimą, bet tai jam nelabai sekasi, nes mes gerai žinome, kad šis klebonas yra lenkas ir lenkinimo darbą varo, ką liūdija, kad ir toks įvykis: 27 d. balandžio per lietuvišką pamokslą iškeikė „bolševiškus-bedieviškus" lietuvių laikraščius, duodamas suprasti žmonėms, kad ir „Vilniaus Žodis" toks yra. Čia kaip tik ir pasirodo mūsų klebono lenkiški-endekiški ragučiai. Jis nekenčia bendrai lietuviškos spaudos, nes ji (ypač „Vilniaus Žodis") gina lietuvių valstiečių reikalus. Klebonui būtų be abejo geriau, kad žmonės skaitytų lenkiškus-endekiškus laikraščius. Netgi kalėdodamas Klevų sodžiuj klausinėjo, ar neskaito žmonės „Vilniaus Žodžio". Skaitytojams nepasigailėdavo „tėviškų pamokymų". Gaila, kad jam tame išdavikiškame darbe padeda nekurios lietuvės davatkėlės (Seinuose), kurios pasakoja žmonėms nebūtus daiktus ir begėdiškai meluoja apie „Viln. Žodį". Na ne ką su jomis padarysi, davatkų jau tokia mada, kad nepletkavojusios negali gyventi.

Mes šio krašto lietuviai netikime tokiais melais, nes tai yra mūsų priešų darbas, kad mus apgauti ir ištautinti, o paskui padaryti paklusniais vergais kokių nors endekiškų agitatorėlių-bačkininkų, nežiūrint ar tai būtų kunigas, ar pasaulietis. Mes, šio krašto lietuviai, gerai žinome jų veidą, jie mumis apgaudinėjo 1919—20 metais žadėdami druskos, cukraus ir žibalo, o 1930 m. tenka parduoti paskutinė karvė jų užkrautiems mokesčiams mokėti. Panašūs melai neatgrasys mūs krašto lietuvių nuo lietuviškos spaudos, o ypač nuo „Vilniaus Žodžio".

Tenka pridurti, kad ir mes esame šiek tiek apsileidę, nes „mažokai skaitome ir remiame savą laikraštį „V. Žodį". Kai mes visi imsime jį skaityti, tuomet patys įsitikinsime, kad neverta visokiems melagiams tikėti. Juk gi kiekvienas mes turime savo protą ir pamatysim, ar verta skaityti, ar ne.

Taigi šiais metais neliks, manau, nė vieno susipratusio lietuvio-valstiečio, kuris neužsisakytų „Vilniaus Žodžio!" *Dzūkas.*

Kretonys, (Kaltinėnų valsč.). Šio sodžiaus būčiau ir neminėjęs, jei „Šiaurės Vanagas", pats kitus melagiais vadindamas nebūtų, sumelavęs „Jaun. Draug." Nr 4 korespondencijoj iš Kretonių. Girdi,

du nekviesti „Viln. Žodžiai" ateiną, bet jų nieks neskaitąs ir neprašąs, tik tam jis esąs leidžiamas, kad meluoti ir meluoti ir brolį prieš brolį kurstyti. Taigi matot dabar, kas meluoja. Aš gerai žinau, kad „Viln. Žodis" tikrai prašytas, o net už porą atsilyginta. Taip pat meluoja, kad ir tas pats „Šiaurės Vanagas", iš kur jis gali žinoti, kad „Viln. Žodis" meluoja, jei jis jo neskaito. Taigi matyt ir iš to, jog yra skaitomas, net ir paties „Š. Vanago". O jis dar mažai turbūt tepažįsta mūsų gyvenimą, nors giriasi tiek ir tiek laikraščių ateinant, net iš Amerikos. Bet jis matyt ir tų neskąito, nes ir ten tokie patys melagiai rašo cicilikai, o ištikrųjų tai kretonietis tik girtis moka, o visai nepildo savo rašytų žodžių.

Brolau „Šiaurės Vanage"! Daugiau patarčiau skaityti, kaip Amerikos, taip ir savo Vilniaus laikraščius, neišskyrus ir „Viln. Žodžio", o rašyti, kad ir „Jaunimo Drauge"—teisingiau. *Kretonių Kurmis.*

Veikūnai, (Kaltinėnų parapijos). Ilgus metus mūsų sodžius miegojo, šviesos visai nematydamas. Lyg kas ją būtų paslėpęs nuo mūsų.

Negalėjom tačiau toliau tokioj tamsoj gyventi ir griebėmės šviesos. Pirmiausia, kad kaip nors ją įgyti, nutarėm kurti mokyklą. Lietuvių mokyklos kūrimas mūsų krašte, tai yra kova, o geriau sakant kovų eilė. Bet sustoję vyras prie vyro, kai kurių pašaliečių padedami, nugalėjome visas kliūtis ir dabar turim „Ryto" mokyklą, kuri normaliai veikia ir duoda mūsų vaikams mokslą. Š. m. balandžio 27 dieną p. mok. Bacelytės ir p. K. Butkaus pastangomis buvo suvaidintas vakarėlis. Pastatyta 5-kių veiksmų komedija „Marytė vargonininko duktė". Vaidintojams roles atlikti pavyko gan gerai, nors beveik visi pirmą kartą scenoj rodėsi. Be to padainuota keletas liaudies dainelių, kurios publiką labai sužavėjo, o ypač senelius, kurie jau buvo isiilgę lietuviškų dainų.

Viskas buvo gerai, bet, kas labai mums svarbu, buvo apleista ir visai negiedota Tautos himno. Tatai publikai labai nepatiko. Už tokį pasielgimą reikia rengėjai barti. Lyg jie himną būtų užmiršę, ar bijoję giedoti. Juk dabar jis yra leistas ir visur giedamas!

Po vaidinimo tęsėsi šokiai. Buvo šokama vien tik visokios „polkos", ir „krakaviokai", o žaislo tai ne vieno nebuvo išeita per visą naktį. Nes mūsų vadai kaip nuėjo tuojaus po vaidinimo, tai ir užsiūliojo ligi kitos dienos ryto! *Veikūniškis.*

Kaltinėnai, (Švenčionių apskr.). Nors jau keletas metų kaip čia gyvuoja „Ryto" draugijos skyrius, kuris bet gi jokio veikimo neparodė iki šiolei ir nerodo jo dabar. Šiai valdybai esant negalima nieko geresnio laukti ir ateityje, nes skyrius jau gal negalės žemiau nupulti, kaip kad dabar. Ir tai tuo laiku, kuomet turėtų sutelkti visas jėgas, kad užbėgti už akių ištautėjimo šmėklai.

O ji pastaruoju laiku pradeda rodyti veidą. Tą vaidmenį vaidina vietinis „Koło Młodzieży", kuris ir traukia į savo pinkles dar nesusipratusį lietuvišką jaunimą. Daugiausiai „K. M." turi įtakos tuose sodžiuose, kur nėra jokios lietuviškos organizacijos (matyt, daugeliui patinka kepurės su blizgančiais kazirkais ir lenkišku areliu prišakinėje jos dalyje, nes tokias nešioja „K. M." nariai).

Dabar apie bibliotekos stovį. Kuomet dar tik skyrius pradėjo pirmąsias savo gyvavimo dienas, tuomet bibliotekoje buvo nemažas skaičius įdomaus ir naudingo turinio knygų ir jomis naudojosi nemažai skaitytojų. Bet dabar trečdalis visų knygų yra išskolinta, o jų grąžinti netik nieks nemano, bet nieks ir nereikalauja. Likusios knygos yra taip sunaikintos, jog jomis naudotis negalima. Ir taip skyrius, nieko nesidarbuodamas, susilauks savo trumpo ir liūdno gyvavimo galo ir tai tik del netikusios valdybos. *K-škis.*

Pašaminė, (Kaltinėnų valsč., Švenčionių apskr.) Nuo 1927 m. mūsų sodžiuje neturint savosios mokyklos dažnai užtikdavome „Viln. Rytojuje", „kad girdi, atsirado kokie ten kultūrininkai vienybės ardytojai", ypač buvo minimi Gėliūnai, apie kuriuos, net suklastodami, meluodavo, kaip pav. išstoja nariai iš šv. Kazimiero Dr-jos skyriaus, — parašo iš „Kultūros" arba kitaip! Bet mūsų sodiečių tai neatbaidė. Negaudami palankių sąlygų per „Rytą" — pamėginome ieškoti kitų kelių, nutarėme kreiptis prie „Kultūros" valdybos, kuri su mūsų sodiečių sumanymu sutiko ir vargais negalais tą savo sumanymą įvykdėme, nors ir vėlai. Ir štai 1930 m. sausio 6 dieną tapo mūsų, taip laukiama, — lietuviška mokykla atidaryta. Jos atidarymo dienomis daug ko nepalankaus girdėjome—ne tik iš lenkų, bet ir iš savųjų tarpo, o ypač prieš tuos, kurie rūpinosi tos mokyklos atidarymu. Mat vis norėta mūsų sodiečius atbaidyti, visaip jiem įkalbinėjant nebūtų dalykų, bet pasirodo, sodiečio esama gudresnio už tuos visus aukštus ponus, kuriems tas nepatinka, — sodietis mat gerai pažįsta tuos ponus, kurie tik afišuotis mėgsta, o savo darbeliais toli gražu nesusilygina ir su tamsiausiu sodiečiu. Įsikūrus lietuviškai mokyklai, turėjome daug vargo, kaip su lenkais, taip ir su kai kuriais lietuviais, kuriems sodietis ilgai „ačiū" sakys už jų „palankumą". Sodžius stojo ginti savo mokyklos kaip išgalėdamas, o dabar iš savo kovų ir vargų tik džiaugiasi ir tuos visus aukštus ponus vadina melagiais. Savo pasitarime tėvai šiai mokyklai paskyrė vardą dr. V. Kudirkos. Mokykla su „Ryto" skyrium veikia sutartinai ir jokių priešingumų nematyt, nes nesiranda pasekėjų tų aukštų ponų, kaip Gėliūnuose. Ačiū darbščiam mok. A. Karužui tėvai pilnai patenkinti jo darbu, ne tik mokykloje, bet ir už mokyklos sienų, nes nedaro skirtumų bendraudamas su tėvais ir jaunimu, net tais, kurie buvo mėginę meluoti ant „Kultūros". Bet pasirodė, kad visa tai netiesa. Dabar užsimezgė stygų orkestras, jaunimo choras, kuriems tik linkėti reikia pasisekimo. Jau gegužės mėnesy pasirodys scenoje. Taip pat verta priminti, kad ir knygų ir laikraščių padidėjo skaitymas. Žinoma, dar ir dabar atsiranda žmonių, kuriems šie laimėjimai nepatinka, ir štai balandžio 7 d. lenkų laikraštyj „Kurjer Ilustrowany Krakowski", tapo mūsų mokytojas kokio tai korespondento T. apšmeižtas. Mat vis niežti kai kam nagai, nori įskusti lenkų valdžiai ir tuom pakenkti mūsų mokyklai. Toks darbas, kaip minėto korespondento, tik niekšišku darbu galima pavadinti. *Žuvelė.*

Reškutėnai, (Kaltinėnų vals.). Nors šis sodžius skaitomas veikliausiu ir susipratusiu visoje parapijoje, bet kartais atsitinka ir veikliesiems paklysti. Nors yra čia ūkio ratelis, bet savo atstovą į ūkininkų suvažiavimo neatsiuntė, nežinia del kokių priežasčių. Ar nepamirštama kartais vieni dalykai o perdaug užsiimama antrais? Rodos vertėtų vispusiškai svarstyti. Tikiuosi, kad nieužsigaus reškutėniečiai del pastabų. *Vėjelio—balsas.*

Naujas Šaminis, (Kaltinėnų vals.). Nėra čia dar kuo pasigirti, nors jau keli metai turime savąją mokyklą ir jau gauname keletą laikraščių, bet kas iš to, kad dar mažai juos įvertiname, o ypač į vakarėlius tai nekaip žiūrime — „girdi, ką jie ten gera gali parodyti! Va, kad dar kinas, tai nueitume".

Degtinėlė čia turi užėmusi pirmą vietą, be jos nieko nepadarysi. Nenuostabu, kad tai seniai—jiems sunkiau atprasti, bet tu jaunime įstengtumei apseiti be jos. *Berželis.*

Švenčionys. Balandžio 28 d. čia buvo šaukiama „Ryto" skyrių atstovai, kaipo aukštesnės tarybos pasitarimas, tik gaila, kad mūsų valdyba neišrinko geresnio laiko, nes kaip tik prasidėjus pavasario aštresniems darbams. Ar gi jau ne buvo kovo mėnesy liuosesnio laiko? Negeras laikas paimta ir ūkininkų suvažiavimui per Velykas,—taip daugumas skundžias. *G—tis.*

Seniškis, (Kaltinėnų vals). Nors mažas mūsų sodžius, bet būtų patogios sąlygos mūsų lietuviškai mokyklai, tik nėra kam tuo pasirūpinti, o vaikučių gerokai rastusi. *B -tis.*

Švenčionys. Savo laiku įsikūrus prie Švenčionių lietuvių gimnazijos mokinių bendrabučiui, kurį laiką jam vadovavo dr. Rymas, gi vedėja buvo R. Jurgelevičiūtė. Ji savo pareigas ėjo gana sąžiningai ir bendrabuty buvo tvarka. Pernai pasikeitus tvarkdariams, bendrabučio vadovybė atiteko p. C., kuri tačiau kitaip žiūri į savo pareigas. Vienintelėmis tvarkos prižiūrėtojomis liko dabar tik virėjos, kurios faktinai nėra tinkamos bendrabučiui vesti. Virėjų, aišku, mokiniai neklauso. Pati gi vedėja p. B. Č. nežinia iš kokios priežasties (turbūt perdaug darbu apsikrovusi, nes be to gimnazijoj mokytojauja ir raštininkauja) aplanko bendrabutį kas mėnuo, arba ir rečiau. Mokiniai, pasijutę be vedėjos, eina galvomis ir visokių gražių ir negražių šposų prikrėčia. Į šitokią tvarką pro pirštus žiūrėti negalima. Ar nevertėtų tinkamiau vedėjauti. *Suinteresuotas.*

Š. Amerikos lietuviai

rūpestingai ruošiasi paminėti Vytauto Didžiojo sukaktuves.

Viena stambiųjų Hartford, Conn. Vytauto draugija rengiasi tinkamai pagerbti savo patroną Vytautą Didįjį jo 500 metų mirties sukaktuvių proga. Gegužės 30 d. (Memorial day) rengiamas tautiškos šventės apvaikščiojimas Hartford'o lietuvių draugijų Parke. Prisirengimas daromas su dideliu pasišventimu ir nepaprastai didele programa. Pakviesti žymūs kalbėtojai ir chorai, kurie išpildys daug tautiškų dainų. Taip pat pakviesti lietuviškos bendrovės kinooperatoriai nufotografuoti tos Vytauto Didžiojo šventės iškilmes. Vėliau jos bus rodomos Amerikos liet. kolonijų lietuviams.

Vytauto dr-ja yra pakvietusi vietos ir apylinkės visas lietuviškas draugijas dalyvauti šiame Vytauto šventės apvaikščiojime. Minėtoji Vytauto dr-ja tikrai užsipelnys didelę garbę, ruošdama tokias įspūdingas iškilmes.

New Yorko apylinkių Vytauto D. komitetas taip pat suruošė gegužės 15 d. Carnegie Hall, New York'e labai didelį koncertą. Specialiai sudaryta komisija buvo išdirbusi koncerto programą iš visų žymesnių lietuvių kompozitorių kūrinių (per 13 dainų), kurią išpildė 8 dideli lietuvių chorai 500 dainininkų sąstate.

Amerikos lietuvių spauda plačiai informuoja amerikiečius apie kiekvieną Vytauto Didžiojo sukaktuvių minėjimo pasiruošimą. Balandžio mėn. pradžioj „Vienybė" patalpino straipsnį, kuriame siūloma surengti milžinišką parodą. Nėra nieko įspūdingesnio, rašoma tame straipsnyje, kaip graži ir tvarkinga paroda. Lėšoms sudaryti siūloma įsteigti tam tikra fondą, į kurį kiekvienas lietuvis aukotų bent po 1 dol.

Taip pat ruošiamasi gausingiausiai atlankyti Lietuvą ir pamatyti Vytauto Didžiojo iškilmes savo tikrojoj tėvynėj.

N. LIETUVA.

Degtukų monopolis. Lietuvos vyriausybė pasirašė sutartį su švedų degtukų trustu del degtukų monopolio. Lietuva gavo 6 mil. litų paskolą 30-čiai metų, o švedams leido įvežti kasmet po 1,2 mil. degtukų dėžučių. Be to jie apsiėmė pastatyti Lietuvoj poperio fabriką. N. Lietuvos spauda neperdaug palankiai atsiliepia apie tą monopolį. Nors degtukų kaina ir būsianti ta pati, bet, pašalinus privatinių gamintojų konkurenciją, nesą degtukų gerumo gvarancijos, nekalbant jau apie jų atpigimą. Tuo labiau, kad kaimyninės valstybės, kur švedai tokį monopolį jau turį, nesančios juo patenkintos. Ypač latvių spauda puolusi švedus del jų degtukų kokybės menkumo ir gamintojų nesąžiningumo. Lietuvai visa manopolio nauda pareisianti nuo to, ar paskola būsianti sunaudota krašto ūkio gerinimui. O švedams diktas uždarbis. Užtenka tik žinoti, kad pv. 1929 metais iš degtukų monopolio Lenkijoj švedų trustas turėjo 267 mil. zlotų pelno.

Pral. Olšausko byla. Vyriausiasis Tribunolas svartė praloto Olšausko bylą, kuris už savo meilužės Ustjanauskienės nužudymą Birštone Apygardos Teismo buvo nuteistas šešeriems metams sunkių darbų kalėjimo. Vyr. Tribunolas Ap. Teismo sprendimą netik patvirtino, bet, atimdamas nubaustajam visas pilietines teises ir atkeldamas kalėjimo pradžią iš areštavimo dienos į 1930 balandžio 26-ąją, bausmę padidino.

Prof. Voldemaras kraustosi iš L. Banko rūmų. Buv. diktatorius, prof. Voldemaras iki šiol dar vis tebegyveno Lietuvos Banko rūmuose. Tą butą užėmė jis būdamas ministerių pirmininku. Vyriausybė buvo davusi jam keletą terminų iš buto išeiti; paskutinis terminas buvęs paskirtas balandžio mėnesio 26 dieną.

Panevėžio bankas. Finansų ministerija nutarė pastatyti naujus rūmus Lietuvos bankui Panevėžy. Statybos darbai prasidėjo balandžio mėnesį.

„Saulės" gimnazija. Nesenai jezuitų generolas Ledochovskis padarė iš Lietuvos lyg Romos provinciją, dabar Kauno mergaičių „Saulės" gimnaziją Švietimo ministerija leido perimti šv. Kazimiero kongregacijos seselėms. Reikia tik laukti, kad vieną gražią dieną vietoj ministerių kabineto ims Lietuvą valdyti jėzuitų vyresnybė. Tada jau bus viskas.

Lietuvos pasiuntinio demaršas. Naujoji vokiečių vyriausybė padidino įvežamuosius muitus, kas labai apsunkino Lietuvos ūkio gaminių įvežimą Vokietijon, ypač kiaulių. Lietuvos pasiuntinys Berlyne, p. Sidzikauskas, padarė demaršą Vokiečių vyriau-

sybei, pažymėdamas, kad muitų pakėlimas galėsiąs neigiamai atsiliepti į abiejų šalių santykius.

Sovietų laikraščiai. Iki šiol Sovietų Rusijos laikraščiams tiražas Lietuvon buvo atidarytas. Paskutiniuoju laiku betgi jau jų nebeįleidžiama.

Rusų skundo likimas. Prieš porą metų 34 rusų kolonistai padavė Tautų Sąjungai skundą prieš Lietuvos valdžią del žemės reformos. Skundo sprendimas nusitęsė del visokių formalybių. Šiomis dienomis Lietuvos vyriausybė gavo Tautų Sąjungos sekretariato pranešimą, kad tas skundas likviduotas.

Pramonės mėnuo. Nuo balandžio vidurio N. Lietuvoj eina savosios pramonės propagandos mėnuo. Laikraščiai tuo klausimu daug rašo ir ruošia ankėtas.

Kiek prisiunčia Amerika? Apskaityta, kad 1929 metais Lietuvon prisiųsta iš Jungtinių Amerikos Valstybių perlaidomis ir per bankus 22 milijonu litų.

KRONIKA.

Iš Lietuvių Vytauto Didžiojo Komiteto. Paskutinis komiteto posėdis įvyko gegužės mėn. 1 dieną. Šį kartą posėdy dalyvavo ir „Kultūros" draugijos pirmininkas d-ras D. Alseika, kuris pasitaręs su kitais Valdybos nariais sutiko pakvietimą priimti ir tame komitete dirbti. Nors kai kas užsispyręs tvirtina, kad Vytauto Didžiojo minėjimas lygus esąs monarchizmo garbinimui, bet mes į tai kiek kitaip žiūrime. Tiesa, Vytautą Didįjį minėdami negalime užmiršti ir kitų svarbių lietuvių gyvenimui įvykių, kaip pavyzdžiui 1905 Vilniaus Seimo 25 metų sukaktuvių, Steigiamojo Seimo 10 metų sukaktuvių, bet ir Vytauto Didžiojo sukaktuvės, ypač mūsų krašto lietuvybei turi labai daug reikšmės ir todel jos minėti reikia. Nors Vytauto Didžiojo komitetas ir netobulu būdu buvo išrinktas, bet kadangi jame dabar yra visų tautinių srovių ir jaunimo atstovų, tai, jei jis dar viduje tinkamiau susitvarkys ir kooptuos daugiau veikėjų, gali turėti pakankamai autoriteto tartis su kitomis tautomis ir tinkamai iškilmes ruošti. Pilnumos posėdis įvyks birželio 6 dieną. Kitame numeryje apie to komiteto sumanymus ir darbuotę plačiau parašysime.

Lietuvių ir gudų katalikų susivažiavimas įvyko š. m. gegužės ketvirtą dieną. Žmonių buvo daug. Pranešimuose iš vietų daugiausia buvo liečiama šališki arkivyskupo parėdymai mišriose parapijose. Katalikiškai akcijai vesti išrinktas liko komitetas iš 3 lietuvių ir 3 gudų.

Lietuvių Švietimo „Kultūros" Draugijos visuotinis metinis susirinkimas. Įvyks birželio mėnesio 9 dieną (antrą Sekminių dieną) 4 val. p.p. D-ro Basanavičiaus vardo mokyklos bute Uosto (Portova) gatvė Nr. 19. Nauji nariai priimami su dviejų draugijos narių rekomendacijomis. Skyriai turi atsiųsti bent po du atstovu. Visi draugijos nariai ir simpatikai iš provincijos kviečiami atvažiuoti. Dienotvarkę skelbiame.

Lenkijos Prezidento apsilankymas Vilniuje. Prezidentas atvyksiąs Vilniun birželio 15 dieną, lankysiąs įvairias Vilniaus krašto vietas, grįšiąs Varšuvon liepos 2 dieną.

Vilnius Anglijos parlamente. Parlamente buvęs paklausimas, kada gi vyriausybė prispirsianti Vilniaus Magistratą grąžinti 20 milijonų zlotų paskolą, kurios lapus turį neturtingi anglai. Užsienių reikalų ministeris pasižadėjęs tuo klausimu susirūpinti.

Vilniaus Magistratas. Vilniaus miesto tarybai baigiasi trijų metų kadencija. Galimas daiktas, kad po mėnesio Taryba bus paleista ir paskirti rinkimai. Kadangi mūsų atstovas Taryboje d-ras J. Šlapelis vis tik joje naudingai pasidarbavo, gana daug pašalpų išrūpino mūsų švietimo, mokslo ir labdarybės draugijoms, tai ir šiuose rinkimuose lietuviams, mūsų nuomone, reikėtų dalyvauti. Jei visi lietuviai dalyvaus rinkimuose, galime juk tikėtis išrinkti ne vieną, bet bent kelis atstovus.

B. „Hramados" vadai paleisti. Iš Lūkiškio kalėjimo liko paleisti b. Lenkijos Seimo atstovai gudai: Taraškievič'ius ir Rak-Michajłoūski's, kurie garsioj „Hramados" byloj buvo nuteisti kalėti po šešetą metų.

Gegužės 1-oji. Gegužės mėnesio 1 diena yra darbo žmonių šventė. Tą dieną viso pasaulio darbininkai iškilmingai mini. Kaikuriuose kraštuose minėjimas yra visai legalus, ar net vyriausybei pritariant ir dalyvaujant. Taip buvo prieš porą metų ir N. Lietuvoj.

Vilniuje, nors visos eisenos ir buvo valdžios leistos, tačiau jų apsupimas policijos grandine darė nejaukaus įspūdžio. P.P.S. ir „Bundas" sudarė bendrą eiseną, o komunistai demonstravo skyrium. Jų eisenoj dalyvavo apie 500 žmonių. Triukšmingesnių ekscesų nebuvo, tik Rotušės aikštėj išmėtyta nelegalių atsišaukimų. Žinoma, neapsiėjo ir be areštų.

Dainininkė plė A. Patapavičiūtė. Velykų atostogų metu viešėjo Vilniuje plė Aldona Patapavičiūtė ir kai kur, privatinėse lietuvių sueigose, koncertavo. Matyt, ir Varšuvoj studijuodama, mūsų dainininkė Vilniaus nepamiršta.

Elektros stoties likvidacija. Iki šiol Vilnius naudojosi dviejų el. stočių gaminama energija, bet paskutiniuoju laiku, kaip praneša lenkų laikraščiai, vieną jų, prie Rodunės tilto, esą nutarta likviduoti. Prisiminus visus spaudos aimanavimus del centralinės miesto stoties netobulumo ir silpnumo, toks parėdymas tegalima aiškinti vien dideliu miesto skurdu.

Ir žydai vargsta. Praėjusioms žydų šventėms vietinės jų bendruomenės valdyba dalino veltui bonus macoms gauti. Viso labo užsirašė apie 20.000 žmonių, kurių tarpe 1000 šeimynų pernai buvusių turtingų. Esąs tai trečdalis visų žydų, gyvenančių Vilniuje.

P. Žižmaro byla. Balandžio mėnesį Gardino karo teismas svarstė Vilniaus lietuvių skautų vado st. Pr. Žižmaro politinę bylą ir jį išteisino. Kaltinamąjį gynė adv. Frištenbergas iš Gardino.

Amatininkų Velykos. Visos vidurinės Vilniaus mokyklos turėjo šiemet dvi savaiti Velykų atostogų, tik lietuvių amatų mokiniams L. Draugija padarė išimtį ir sutrumpino jų atostogas pusiau. Negelbėjusi netgi delegacija pas C. Komiteto pirmininką. Mums įdomu, kuo amatininkai skiriasi nuo gimnazistų ir kodel jiems mažiau reikia poilsio.

Šv. Kazimiero dr-jos skaitykla. Paskutiniuoju laiku viešosios Šv. Kaz. draugijos skaityklos frekvencija gerokai sumažėjo. Nėra nė trečdalio tų skaitytojų, kurie lankėsi prieš Velykas. Galima sakyti, kad skaitykla, be gero punkto miesto centre, kitų privalumų neturi. Oras visada tvankus,

laikraščiai be jokios tvarkos sumesti ant stalų ir jų suradimas nelengvas, radio aparatas daugiau čirškia, negu gieda, o ir taip kažin, ar jis bereikalingas ten, kur visas dėmesys turi būti atiduotas skaitymui. Bet kas blogiausia, tai skaitomos medžiagos šališkas parinkimas. Rusų juodašimčių „Vrėmia“ rasi kiekvieną numerį, bet pažangaus demokratiško lietuvių laikraščio (pv. „Liet. Žinių”, „Jaunimo” ir kt.) veltui ieškotum. Sako, mūsų laikraštis patenkąs ten kartais tik mūsų šalininkų slaptai gabenamas.

Ir gudai minės Vytautą Didįjį. Prie tautinio gudų komiteto Vilniuje susikūrė komisija Vyt. Did. sukaktuvėms minėti. Ją sudaro: kun. A. Stankievič'ius, sen. Bohdanovič'ius ir ats. F. Jeremič'ius. Komisija ketinanti laikyti kontaktą su lietuvių V. D. sukaktuvėms minėti Komitetu.

Nauji rinkimai į Seimą. Aukščiausias teismas Varšuvoj, apsvarstęs opozicinių partijų skundus del neteisingai pravestų rinkimų į paskutinį Lenkijos Seimą, panaikino juos tarp kitų ir lietuvių gyvenamose Švenčionių, Lydos, Braslavės ir Naugardėlio apskrityse ir paskyrė naujus. Lietuviai betgi, nedalyvavę anuose rinkimuose, ir dabar nebebalsuosią.

Parubežiečiams žinotina. Lietuvių ir lenkų parubežio sargybos jau susitarė del t. v. mažojo judėjimo per d. liniją. Visi parubežio gyventojai, kurie turi anoj pusėj savo lauko, galės starostijoj gauti tam tikrus leidimus („przepustki rolne“) ir atlikti savo „užrubežiniuose“ laukuose ūkio darbus. Toliau nuo parubežio su tokiais leidimais vykti esą negalima.

Irgi paradas. Kai kur Vakarų Europos miestuose yra visokių liaudies žaidimų ir švenčių paprotys, plačioms žmonių minioms dalyvaujant. Prieš porą metų lenkų studentai buvo mėginę panašias „šventes” įskiepyti mūsų Vilniuj ir sugalvojo siaubo (smako) žudymą. Bet liaudis laiko tik tas tradicijas, kurios jos sieloj gyvena, o ne „kulturtregerių“ užmestas. Todel siaubo „tradicija” pasimirė savo gimimo dienoj ir sekančiais metais nieks jau nebemėgino jos kartoti. Šiemet betgi ją vėl prisiminė, šiuo kartu lenkų skautai, ir ta proga padarė eiseną su orkestru ir vėliavukėmis. Bet mieste jokio susidomėjimo ir dabar nesukėlė. Bendrai, vilniečiai visokioms lenkų ruošiamoms imprezoms yra labai pasyvūs.

3-čio gegužės. Šių metų gegužės m. 3 dienos iškilmės buvo grynai oficijalaus pobudžio. Miesto gatvėse defiliavo kariškos organizacijos, gelžkeliečiai ir vidurinių mokyklų mokiniai... su šautuvais. Charakteringa matyti tokį uniformuotą 12—14 metų berniuką, linkstantį po šautuvu. Ypač, kad šiais laikais tiek daug kalbama apie pacifizmą. Vakare valdiškos įstaigos buvo iliuminuotos. Tik Gedimino kalnas šiais metais buvo visai tamsus, užtat šviesomis žėrėjo Trys Kryžiai.

Nuvėsusios naujienos.

Jezuitai pagyrė Lietuvos konkordatą. Žymiausis jezuitų publicistas kun. Urbanas jezuitų leidžiamame „Przegląd Powszechny“ rašo, jog Lietuvos konkordatas su Vatikanu esąs naudingesnis Bažnyčiai negu Lenkijos sudarytas. Lenkijai Tėvas šv. mažiau buvęs nuolaidus (t. y. Voldemaras buvo nuolaidesnis Popiežiui, negu Pilsudskis).

Ukrainiečiai Lenkijoj išlaiko 917 liaudies namų, daugiau negu patys lenkai. Tą faktą valdžia neslėpdama paskelbė, už ką gavo bart nuo savųjų endekų: kam, girdi, ukrainiečius reklamuot, juk tie jų namai esą moliniai, šiaudiniai. Mat, endekams pikta, kad lenkai nė tokių neturi.

Prezidentų algos 1930 m. kartu su reprezentacija, autais ir t. t. (Lenkų seimo biudžeto komisijos daviniais) tokios esančios:

Lenkijos	4 mil.	578	tūk.	auks.
Čekijos	3 „	934	„	„
Jun. Amerikos	3 „	898	„	„
Prancūzijos	1 „	379	„	„
Vokietijos	2 „	000	„	„

Neturčiausioji tauta turi brangiausį prezidentą. Kiekvienas Lenkijos gyventojas duoda prezidentui išlaikyt po 15 skatikų, Čekijos po 26 sk. Jung. Amerikos ir Prancūzijų po $3^1/_2$ sk. Vokietijos po 3 sk.

Nuverstasis Lenkų prezidentas Vojciechovskis. m. IV. 12 laikydamas Vilniuje paskaitą apie koperaciją, pasisakė turįs Vilniui daug sentimento (suprask, meilės...) Varšuva, anot p. b. prezidento betariant, tai žmonių šiukšlynas (smietnisko), kaip ir kiekvienas didis miestas... P. Pilsudskis Varšuvą yra išvadinęs melagių sostine. Dabar nebežinai žmogus kokia ištikrųjų yra Varšuva?

Lietuvių marginiai lenkų bažnyčiose. Dailininkams mūsų ir kunigams nemažą akibrokšmą lenkai padarė, o kokį—nesakysiu, nueikit į Vilniaus kariuomenės bažnyčią šv. Ignaco ir pamatysit. Provincijos skaitytojams, negalintiems tos bažnyčios aplankyt, tiek tepasakysiu: visas vadinamasis „užkrotkis” ir didysis altorius yra išsagstytas paprasčiausiais rudais marginiais, kuriais lig šiol lietuviai arklius, lovas ir langus dangstydavo. Tokiais namie austais audeklais, tik gražesniais, Lietuvoj kunigai leisdavo laiptus, ir altorių apdengt, bet nėra dar buvę, kad kunigas būt išdrįsęs jais bažnyčios sienas išsagstyti. Tokioj šviesioj šventoj vietoj juk nepritink „mužikiškus” audeklus vaidint. Dabar, mūsų kalbos niekintojai, išvarę lietuvių kalbą iš bažnyčių ir įstaigų, puošia — bažnyčias ir vaivadijas — mūsų audiniais, lyg vėliavomis iš pergalėto priešo atimtom...

Spirito monopolis davė Lenkijos iždui 1925 m. 11% biudžeto pajamų, 28 m. — 18% (360 mil. auk). 29 m.—418 mil. Vietos savivaldybėms iš monopolių tenka po 38 mil. kasmet. Kiekv. piliečiui tenka po $1^1/_2$ litro degtinės. Lietuvoj irgi 20%, iždo pajamų yra iš monopolių.

Lenkijoj iš 7700 kunigų yra 246 abstinentai (Vilniaus vysk.— 27), klierikų abstinentų 272, o iš 40 vyskupų 1. Vokietijoj iš 67.000 kunigų 700 abst. Lietuvoj iš 700—50.

Moterims Lietuvoj norima atimt balsavimo teises, o Ispanijoj duoti. Svarbu ir čia operuot (elgtis) ne pagal savo norų, bet pagal faktų. Vokiečiai tokių faktų pasigamino: 18 balsavimo apygardose jie statydavo po 2 raštelių dedamas dėžes: vieną — vyrams, antrą—moterims; tuo būdu balsavimo slaptumas nebuvo išreikštas, bet visi patyrė svarbią paslaptį: už ką balsuoja vyrai? už ką moterys?

Už katalikų centrą	29%		moterų,	19%	vyrų.
„ soc.-demokr.	19	} 35	„	25	} 49 „
„ kairiuosius s.-d.	15		„	22	„
„ komunistus	1		„	2	„

Išmėginime dalyvavo 850 tūk. rinkikų.

Sensaciją sukėlė lenkų laikraščiai paskelbdami Lietuvos Tarybos ir Lenkų karališkos vyriausybės sutartą raštą 1918 m. 30.VI pasirašytą. Sutartis pripažįsta lenkų kalbos lygybę Lietuvos bažnyčiose, mokyklose, teismuose ir įstaigose. Iš lenkų pusės sutartį pasirašė grafas Ronikeris, o Lietuvos Tarybos vardu dvi padėtos pavardės: *Voldemar ir Olszewski*.

(Tai Profes. Aug. Voldemaras ir pralotas K. Olšauskas).

M. U.

Telegramos pranešė, kad š. m. 13 d. mirė garsus mokslininkus Nansenas. Apie jo gyvenimą į darbus parašysime kitame numeryje.

ĮVAIRIOS ŽINIOS.

Mahometonai prieš Gandhį. Bombajaus mieste įvyko didelis indų mahometonų susirinkimas, kuriame kalbėjo jų vadas Mahommed Ali, pirmuose indų žygiuose prieš anglus buvęs dešinioji Gandhi ranka. Šį kartą *mahometonų vadas pasisakė prieš Gandhi politiką* ir jo mėginimus užtikrint indams-budistams pirmenybę prieš mahometonus.

Susirinkimas nutarė, kad mahometonai nepalaikytų Gandhi skelbiamo pilietinio pasipriešinimo judėjimą. Šitoks mahometonų nusistatymas žymiai apsunkina indų kovą dėl nepriklausomybės.

Naujas geležinkelis Sibire. Šiomis dienomis Vidurinėj Azijoj — Turkestane atidaryta nauja geležinkelio linija, kuri jungia vakarų Sibirą su pietų Turkestanu. Linija eina nuo Semipalatinsko iki Taškento geležinkelio per plačias Turkestano stepes. Geležinkelis turi 1 445 kilometrus ilgio. Jis buvo statomas per 3 metus ir kainavo 175 milijonus aukso rublių.

Naujas geležinkelis turės didelės ekonomiškos reikšmės, nes eina per turtingas sritis. Čia turtingos medvilnės ir tabako plantacijos, vario, cino ir švyno kasyklos, druskiniai ežerai ir kita.

„Sausoj“ Amerikoj kalėjimai pilni „šlapiųjų“. Jungtinių Amerikos Valstybių vyriausias prokuroras pareiškė, kad dėl griežto prohibicijos įstatymo vykdymo perpildyti esą visi Amerikos kalėjimai. Iš kiekvieno šimto kalinių apie 90 yra nubausti už nusižengimus prohibicijos (blaivybė) įstatymui.

Kas bus po šimto metų? Visais laikais žmonių protas bandė pažvelgti į ateitį, numatyti perspektyvas ir nupiešti ideališko ateities gyvenimo vaizdą. Toks ideališkos tvarkos vaizdavimas gavo „utopijos“ vardą.

Anglijoje pasirodė nauja utopija. Ją parašė lordas Birkenchedas ir pavadino „2030 metais“ t. y. po šimto metų.

Turėdamas galvoje mokslo ir teknikos progresą, Birkenchedas bando parodyti kas bus mūsų žemėje po šimto metų.

Kaip ir kiti utopistai Birkenchedas mano, kad sintetinis maitinimas (dirbtiniai produktai) padarysią perversmą socialiniame gyvenime.

Kai tik bus įrengti fabrikai, gaminantieji sintetinius produktus, maisto kainos kris ir žemės ūkis turės išnykti. Sintetiniai produktai būsią prieinami ir daug gardesni. Jie išstums iš rinkos žemės ūkio produktus. 2030 m. būsianti sintetinė duona, cukrus ir vaisiai. Tie produktai būsią pigesni už vandenį.

Molekulerinės energijos išskirstymas duos galimumo pilnai naudotis nauja judamąja jėga ir oru galima bus keliauti 1000 kilometrų į valandą greitumu.

Išnyksiąs purvas, dūmai, triukšmas. Nereikėsią kūrenti anglimi. Už šimto metų fabrikai būsią švarūs ir higieniški, kaip sanatorijos. Didžiausios mašinos veiksiančios be triukšmo Žmogui reikės visai nedaug dirbti, kad visko turėtų iki valiai. Birkenched spėja, kad po šimto metų kiekvienam žmogui teks dirbti tik vieną kartą į dvi savaites.

Televizija būsianti tiek ištobulėjusi, kad Londone galima bus matyti, kas darosi Amerikoje. Higiena sudarysianti tokias sąlygas, kad išnyksiančios visos ligos.

Mokslas pagaliau atidengsiąs organizmo narvelio paslaptį ir būsią galima „gaminti“ žmones dirbtiniu būdu. Šitokį žmonėms „gamybos“ būdą Birkenchedas vadina „entogenišku gimimu“. Žmogus vystysis iš dirbtinio narvelio, ne motinos iščiuje, o stikliniame inde laboratorijoje. Vaikui iš anksto bus duodami tinkami gabumai. Tai būsią tikrieji „robotai“, žemesnės būtybės, sutveriamos juodiems darbams, jei tokie darbai dar būsią pasauly.

„Entogeniškas kūdikis“, žinoma, gerokai paardysiąs apsivedimo pagrindus. Vedybų institutas per šimtą metų pasikeisiąs. Moteris bus laisva nuo reikalingumo gimdyti vaikus ir taps pilnateise piliete, kaip ir vyrai.

AUKOS

„Kultūros“ draugijai:

Iš Chicagos V. V. Komiteto per p. Baroną	200 dol.
Iš Amerikos New Britain lietuvių per p. Mažeiką	61 „
„Vilniaus Žodžiui“ palaikyti p. K. J.	100 zl.

Gegužės mėnesio 18 d. **Pašaminės „Kultūros“ draugijos mokykla ir „Ryto“ skyrius Vytauto Didžiojo sukaktuvėms paminėti rengia didelį**

VAKARĄ

PROGRAMOJE:

1) Paskaita apie Vytautą Didijį.
2) „Grybų barnis” 1 veiksmo komedija.
„Piršlybos” 2 veiksmų komedija.
3) Deklamacijos. 4) Muzika. 5) Choras.
6) Himnas. 7) Žaislai ir šokiai.

Pradžia 7 val. vakaro.

Lietuvių Švietimo „Kultūros“ Draugijos visuotinis metinis susirinkimas įvyks birželio mėnesio 9 dieną (Antrą Sekminių dieną) 4 val. p.p. Vilniuje, Uosto (Portova) gatvė Nr 19.

DIENOTVARKĖ:

1) Susirinkimo prezidiumo rinkimai.
2) Naujų narių priėmimas.
3) Valdybos ir Revizijos Komisijos pranešimai.
4) Diskusijos del pranešimų.
5) Valdybos ir Revizijos Komisijos rinkimai.
6) Sumanymai.

Už leidėją ir atsak. redaktorių **Aleksandras Birinčikas.** „ZORZOS“ spaustuvė, Vilniuje.